

Kommuners möjligheter att främja hållbar konsumtion i näringslivet

YLVA NILSSON 2020
MVEM30 EXAMENSARBETE FÖR MASTEREXAMEN 30 HP
MILJÖVETENSKAP | LUNDS UNIVERSITET

Kommuners möjligheter att främja hållbar konsumtion i näringslivet

En intervjustudie om hur kommuner kan arbeta för att
minska samhällets miljö- och klimatpåverkan

Ylva Nilsson

2020

LUNDS
UNIVERSITET

Ylva Nilsson

MVEM30 Examensarbete för masterexamen 30 hp, Lunds universitet

Interna handledare: Jamil Khan, Miljö- och energisystemanalys, LTH, och
Roger Hildingsson, Statsvetenskapliga institutionen, Lunds universitet

Extern handledare: Anna-Karin Poussart, Lunds kommun

CEC – Centrum för miljö- och klimatforskning

Lunds universitet

Lund 2020

Abstract

Background: Today, unsustainable consumption patterns contributes to the increase of climate change and environmental degradation. *Objectives:* This study intends to increase the understanding of which opportunities local governments, in this study Swedish municipalities, possess to influence and cooperate with local businesses to promote development towards a more sustainable consumption. In the process the key challenges and strengths are highlighted. *Design:* The data collection methodology consisted of qualitative interviews with eight civil servants from different municipalities and seven qualitative interviews with civil servants from a single municipality. *Results:* The results show that the municipalities can work with a diverse and multifaceted set of measures, e.g. promoting, advising and influencing local businesses. Their work is affected by the municipalities' as well as the target group's unique local and internal conditions and framing, from which both strengths and challenges arise. *Conclusions:* The aggregated understanding of the interviews shows that municipalities have good opportunities to develop their work with sustainable consumption development with and towards local businesses. Several factors need to be considered to make their work effective, e.g. the internal cooperation within the municipality and time constraints of the target group. Furthermore, municipal managers should consider and balance the influence that businesses get over the local societal development to avoid suboptimal outcomes or favoring certain businesses.

Keywords: climate change, sustainable consumption, municipality, businesses, local development, local governance, public-private cooperation.

Innehållsförteckning

Inledning	9
<i>Bakgrund och problemformulering</i>	9
<i>Syfte och frågeställningar</i>	10
<i>Centrala utgångspunkter</i>	11
<i>Avgränsningar</i>	12
Hållbar konsumtion – begreppsförtydliganden	13
<i>Cirkulär ekonomi</i>	13
<i>Avfallsförebyggande</i>	14
<i>Delningsekonomi</i>	15
Analytiskt ramverk	17
<i>Kommunens olika roller</i>	17
<i>Främjare</i>	18
<i>Tillhandahållare</i>	19
<i>Typer av förändring</i>	20
<i>Styrkor och utmaningar</i>	21
Metod	23
<i>Val av ansats</i>	23
<i>Empirisk insamling och intervjumetodik</i>	24
<i>Analysmetod</i>	26
<i>Studiens kvalitet</i>	26
<i>Etisk reflektion</i>	28
Resultat och analys	29
<i>Kommuners arbete gentemot lokalt näringsliv</i>	29
<i>Lunds kommun och det lokala näringslivet</i>	41
Slutsatser och diskussion	51
<i>Karaktärsdrag i arbetet för hållbar konsumtion</i>	51
<i>Möjligheter i Lunds kommun</i>	52
<i>Uppföljning och förändringspotential</i>	54
<i>Studiens bidrag och framtida studier</i>	55
Tack	57

Referenser	59
Bilaga 1: Intervjuunderlag, intervjukluster 1	63
Bilaga 2: Intervjuunderlag, intervjukluster 2	64
Bilaga 3: Fallstudieobjektsbeskrivning	65

Inledning

Detta avsnitt ger en bakgrundsbeskrivning till studien och redogör för studiens syfte, frågeställningar samt ämnesavgörande avgränsningar. Med hänseende till begreppet hållbar konsumtions centrala betydelse återfinns även en beskrivning av studiens utgångspunkt inom området.

Bakgrund och problemformulering

För att nå Sveriges miljömål och genom det bidra till uppfyllelsen av Agenda 2030 behöver vi i ökad utsträckning arbeta med området ekologisk hållbar konsumtion. Dagens konsumtion bidrar till bl.a. ett överutnyttjande av planetens naturtillgångar, klimatförändringar samt ökande avfallsmängder och kemikalieutsläpp. Enligt konsumtionsbaserade beräkningar är Sveriges ekologiska fotavtryck per person ett av världens högsta, och våra klimatutsläpp förmodas vara ungefär dubbelt så höga jämfört med de officiella territoriella uträkningarna (Naturvårdsverket, 2019; WWF, 2018). I den omställning som krävs anses kommuner vara en av flera aktörer som behöver följa och driva samhällsutvecklingen (Amundsen et al., 2018; Axelsson et al., 2019; Aktuell hållbarhet, 2019). Få forskningsstudier undersöker dock kommunernas roll i utvecklingen av just hållbar konsumtion (Dawkins et al., 2019). Sveriges kommuner kan bidra till att minska deras och samhällets miljö- och klimatpåverkan genom att bl.a. arbeta strategiskt med upphandling och interna tjänsteresor. Många kommuner arbetar emellertid även strategiskt med utvecklingsfrågor som inte bara omfattar den egna verksamheten. Bland annat med anledning av lokalt politiskt beslutade mål, t.ex. minskade växthusgasutsläpp, vilka förutsätter att även invånare, besökare, verksamma och andra organisationer i kommunen engageras (Axelsson et al., 2019).

I Aktuell Hållbarhets kommunrapport (2019) identifieras tre särskilt viktiga punkter för kommuner att ta tag i varav en är "ett ökat samarbete med näringslivet". I ett nyligen avslutat forskningsprojekt vid Stockholm Environment Institute (SEI) identifierades även näringslivet som en viktig samverkanspartner explicit för att främja hållbar konsumtion. Detta bl.a. mot bakgrund av att näringslivets produktion och konsumtion inkluderas i den miljöpåverkan som tillskrivs slutkonsumenten i konsumtionsbaserade beräkningar, utan att slutkonsumenten själv har full insyn eller direkt möjlighet eller kunskap till att påverka produktion, utbud och tillgänglighet. Dessutom rapporterade enbart ca 25 % av de 119 deltagande kommunerna i studien att de arbetade strategiskt med hållbar konsumtion gentemot det lokala näringslivet. De konsumtionsområden som i dessa fall främst stod i fokus rapporterades vara uppvärmning och elanvändning. Andra områden såsom avfall, resvanor, livsmedels-

konsumtion, kontorsmöbler och elektronik förekom i avsevärt lägre utsträckning (Axelsson et al., 2019).

En fördjupad och tvärvetenskaplig förståelse efterfrågas om kommuners möjlighet att främja hållbar konsumtion (Dawkins et al., 2019; Axelsson et al., 2019) och vad det innebär att arbeta med miljö- och klimatfrågor ur ett konsumtionsperspektiv som inte är individfokuserat (Hult & Larsson, 2015). Den här studien bidrar till fältet genom att undersöka vilka möjligheter svenska kommuner har att arbeta med samhällsutveckling med ett särskilt fokus på samröret med det lokala näringslivet. Underlaget består av intervjuer med sammanlagt nio kommuner, varav en valts ut för en fördjupad fallstudie (Lunds kommun).

Syfte och frågeställningar

För att undersöka vad svenska kommuner kan göra för att avancera utvecklingen mot ett mer hållbart samhälle behövs en djupgående analys av dagens kommunala verksamheter och fortlöpande studier för att öka förståelsen av den samtida utvecklingen. Den här studien ämnar bidra till förståelsen genom att undersöka vilka möjligheter kommuner har till att arbeta gentemot lokalt näringsliv för att främja utvecklingen mot en mer hållbar konsumtion. För att skapa förståelse för hur kommuner kan påverka och samverka med lokala näringslivsaktörer kommer även centrala styrkor och barriärer identifieras. I sin förlängning undersöker studien hur svenska kommuner kan bidra till att minska samhällets miljö- och klimatpåverkan. Studien utgår från följande frågeställningar:

- *På vilka sätt påverkar och samverkar svenska kommuner med lokalt näringsliv för att främja utvecklingen mot en mer hållbar konsumtion?*
- *Hur kan Lunds kommun utveckla sitt arbete gentemot det lokala näringslivet för att främja utvecklingen mot en mer hållbar konsumtion?*

Därutöver är förhoppningen att studiens samlade resultat kan inspirera till och sätta ord på olika arbetsmetoder som kommuner kan arbeta med, och bidra till att förenkla och motivera ett effektivare eller utökad arbete med hållbar konsumtion.

Centrala utgångspunkter

Hållbar konsumtion & näringslivets möjligheter

Hållbar utveckling inbegriper att ta hänsyn till ekologiska, sociala och ekonomiska aspekter, där den ekologiska dimensionen sätter de yttre ramarna för de andra (UNDP, 2016). Begreppet hållbar konsumtion är även det en bred term, om vilken det inte heller finns en överenskommen definition. Även när hållbar konsumtion diskuteras utifrån ett miljö- och klimatperspektiv används det ofta som ett paraplybegrepp och kopplas till frågor om t.ex. konsumtionsvanor och livsstil, olika materialflöden och ekonomiska system. En hållbar konsumtion kan därmed även när den ekologiska dimensionen står i fokus anses vara ett tvärvetenskapligt begrepp som kan omfatta såväl samhällsvetenskapliga, naturvetenskapliga och ekonomiska perspektiv (Anantharaman 2018; Dawkins et al., 2019; Vergragt et al., 2016). Med hänsyn till detta och studiens analytiska och explorativa karaktär utgår den här studien från samma breda definition som ligger till grund för målet *Hållbar konsumtion och produktion* inom ramen för Agenda 2030:

Användningen av tjänster och relaterade produkter som svarar för grundläggande behov och ger en bättre livskvalitet samtidigt som användningen av naturresurser och farliga material, samt utsläpp av avfall och föroreningar under livscykeln för tjänsten eller produkten, minimeras för att inte äventyra kommande generationers behov.
(Förenta Nationerna, 2019).

För att studera kommuners möjligheter att påverka och samverka med lokalt näringsliv behövs en grundläggande förståelse för näringslivets roll och förutsättningar till att bidra till en ekologiskt mer hållbar konsumtion. Grunden till att se näringslivet som en nyckelaktör är att rådande förutsättningar, tillgänglighet och utbud såväl påverkar som påverkas av konsumtionsvanor (Wolff et al., 2017; Vergragt et al., 2016; Schröder et al., 2019). Utifrån detta går det att utkristallisera tre kategorier inom vilka utveckling kan ske i koppling till hållbar konsumtion: (i) *företagets egen konsumtion*, t.ex. inköp, affärsresor, materialval och val av elavtal, (ii) *hur företaget kan påverka kundens konsumtion*, t.ex. val av utbud och profilering av produkter eller erbjuda inlämning för återbruk, och (iii) *hur näringslivsbilden kan förändras*, t.ex. etablering av helt nya företag, vilket kan påverka eller bli påverkade av befintlig näringslivsstruktur.

Uppfattningen av *hur* en miljömässigt hållbar konsumtion ska kunna uppnås varierar. Inom området diskuteras bl.a. begreppen stark och svag hållbar konsumtionsutveckling (Dawkins et al., 2019; Vergragt et al., 2016; Nikolaou et al., 2019). Vergragt et al. (2016) anser att justering av pris av varor och tjänster samt energieffektiviseringsåtgärder behövs men att det inte är tillräckligt, bland annat på grund av risk för rekyleffekter. Med det avses hur de resurser som frigörs till följd av effektiviseringar förbrukas genom ökad konsumtion med likvärdig eller högre klimat-

och miljöpåverkan, eller att ökad tillgänglighet ökar antal konsumenter (Nässén & Holmberg, 2009). Att verka för en stark hållbar konsumtionsutveckling ur ett miljöperspektiv innebär därmed att också ta sig an ett bredare perspektiv som även inkluderar t.ex. konsumtionsnivå och beteende (Dawkins et al., 2019). Hur kommuner kan arbeta med samhällsutveckling i frågan presenteras i kapitlet *Analytiskt ramverk* medan centrala begrepp för hur man idag pratar om hållbar konsumtion presenteras närmare i nästkommande kapitel.

Avgränsningar

Studien har ett särskilt miljö- och klimatperspektiv. När hög relevans råder kommer emellertid ekonomiska och sociala hållbarhetsaspekter diskuteras med hänsyn till den breda definition av området hållbar konsumtion som arbetet utgår ifrån.

Studien avhandlar kommuners möjligheter att påverka och samverka med näringslivet för att minska deras och samhällets klimat- och miljöpåverkan. Näringslivet kan delas in i sex olika näringsgrenar: (i) industri, (ii) jord- och skogsbruk, (iii) tjänster och service, (iv) handel, hotell och restaurang, (v) transporter och (vi) byggnadsverksamhet (Svenskt Näringsliv, 2020). Den här studien avgränsas till att inte inkludera den primära sektorn, dvs. jord- och skogsbruk och gruvindustri. Vidare kommer denna studie inte lägga fokus på vilka eller frekvensen av vilka konsumtionskategorier som uppmärksammas eller vad som i samtiden anses som det mest hållbara alternativet inom en kategori. Denna avgränsning begränsar studiens möjlighet till en djupare diskussion om uppföljning och effekt av de initiativ som tas upp i studien i förhållande till hur hållbar konsumtion menas kunna uppnås.

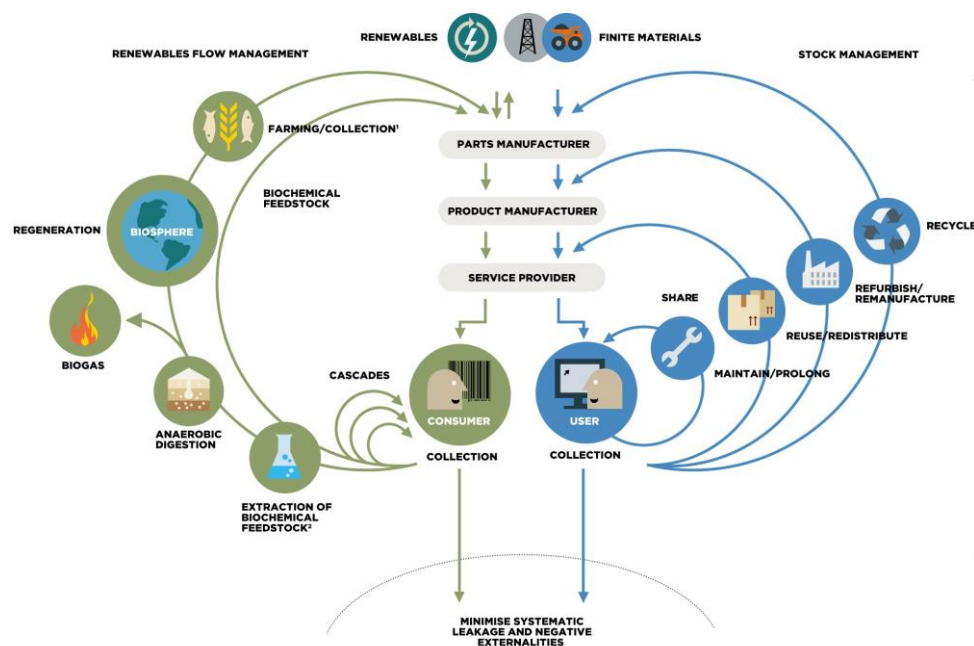
Studien undersöker kommunens möjligheter till att påverka genom olika typer av roller, styrmedel och uppmuntran till utveckling. Mot bakgrund av studiens fokus på tjänstemannasektorn och kopplingen till lokalt näringsliv avgränsas studien till att inte titta närmare på vertikala och horisontella offentliga relationer eller politiska aspekter. Element därifrån kommer emellertid belysas i de fall intervjupersoner lyfter samband.

Hållbar konsumtion – begreppsförtydliganden

I detta avsnitt presenteras några centrala begrepp som inom forskningen diskuteras kunna bidra till eller uppnå en hållbar konsumtion (cirkulär ekonomi, avfallsförebyggande och delningsekonomi).

Cirkulär ekonomi

Cirkulär ekonomi står för ett kretsloppstänk inom produktions- och konsumtionsprocesser där inga eller få nya råvaror tillförs. Genom att skapa slutna cirkulära materialflöden längs med en produkts eller tjänsts hela livscykel strävar begreppet efter att integrera ekonomisk aktivitet och miljömässig hållbarhet (Moreau et al., 2017). Det finns ingen allmängiltig definition av cirkulär ekonomi vilket enligt Lieder och Rashid (2016) kan bero på att innebörden omformas något utefter vilken bransch det berör. En övergripande modell skiljer mellan organiska och icke-organiska materialflöden, vilken visualiseras i Figur 1.

Figur 1. Modell över cirkulär ekonomi (Ellen MacArthur Foundation, 2019).

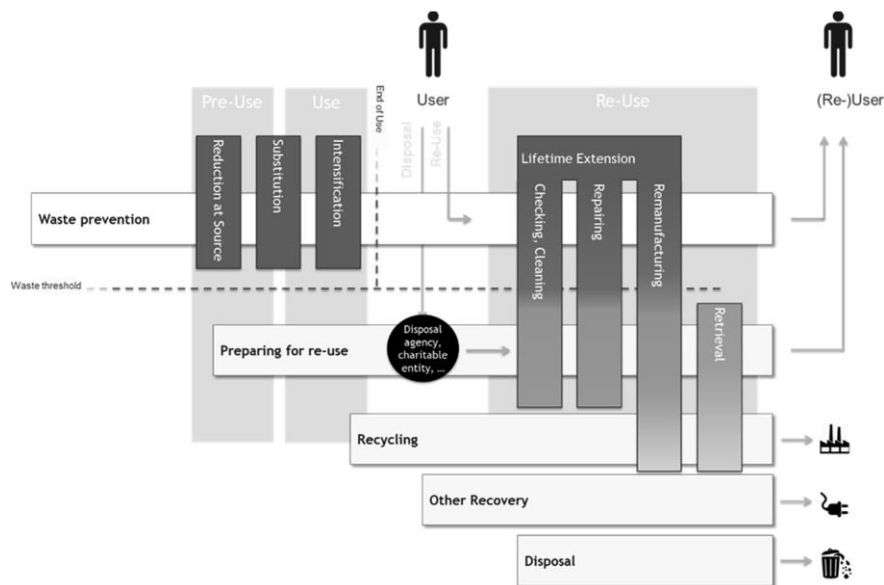
Några utmaningar för att en cirkulär ekonomi skulle kunna realiseras är rekyleffekter (Ghisellini et al., 2016) och problematiken att flera affärsidéer för närvarande skyddas

av idén om att en cirkulär ekonomi för deras bransch i framtiden menas vara uppnåbar (Corvellec & Stål, 2019). Vidare förs diskussioner huruvida en cirkulär ekonomi ska ses som förenlig med dagens tillväxtparadigm om ständig tillväxt eller inte (e.g. Schröder et al., 2019; Ghisellini et al., 2016; Corvellec et al., 2020). Idén om en hållbar tillväxt bygger på innovation och ökad produktivitet med mindre, samma eller ickemateriella resurser för att på så sätt frikoppla den ekonomiska tillväxten med dess miljöpåverkan. Idén om en hållbar tillväxt som lösningen på dagens rådande miljö- och klimatproblematik kritiseras dock av bl.a. Moreau et al. (2017) mot bakgrund av att den (i) inte menas kunna möta den brådskande klimatförändringarna innebär, (ii) förutsätter uttag av en stor mängd naturresurser för att i första hand kunna möjliggöra cirkulära materialflöden och (iii) inte menas kunna justera rådande inlåsnings-situationer. Mot bakgrund av detta diskuteras idén om andra ekonomiska system såsom nerväxt (Büchs & Koch, 2019). Tanken bakom nerväxt grundar sig i att vi behöver hitta ett ekonomiskt system som tillåter samhället att röra sig tillbaka till en nivå av resursutnyttjande som håller sig inom planetens gränser. När detta är uppnått, menar förespråkare, behöver det ekonomiska systemet sedan stabiliseras. Ett samhällssystem baserat på nerväxt och efterföljande stabilisering skulle dock kräva ett omfattande kulturskifte och anses starkare knutet till krav om att samtidigt och på helt nya sätt säkra en social hållbarhet och mänsklig välfärd (Büchs & Koch, 2019).

Avfallsförebyggande

Ett begrepp som ingår i tanken om cirkulär ekonomi är avfallsförebyggande åtgärder, men är inget som ställs i särskilt fokus eftersom så länge avfallet kan återvinnas så fungerar modellen. Särskilt fokus får det däremot i diskussioner om avfallsförebyggande vilket kan ses som ett system ämnat att främja en mer hållbar konsumtion i hela produktions- och konsumtionsledet (Hutner et al., 2017). Sveriges avfallsplan (Naturvårdsverket, 2018) är ett svar på ett det europeiska Avfallsdirektivet från 2008 och beskriver avfallsförebyggande åtgärder som något som vidtas innan ett material eller en produkt blivit till avfall och som syftar till att (i) minska mängden avfall, (ii) minska avfallets negativa påverkan på miljön och människors hälsa, samt (iii) minska halten av skadliga ämnen i material och produkter. Enligt Hutner et al. (2017) kan avfallsförebyggande ses som ett översta steg i den klassiska avfallstrappan (se Figur 2).

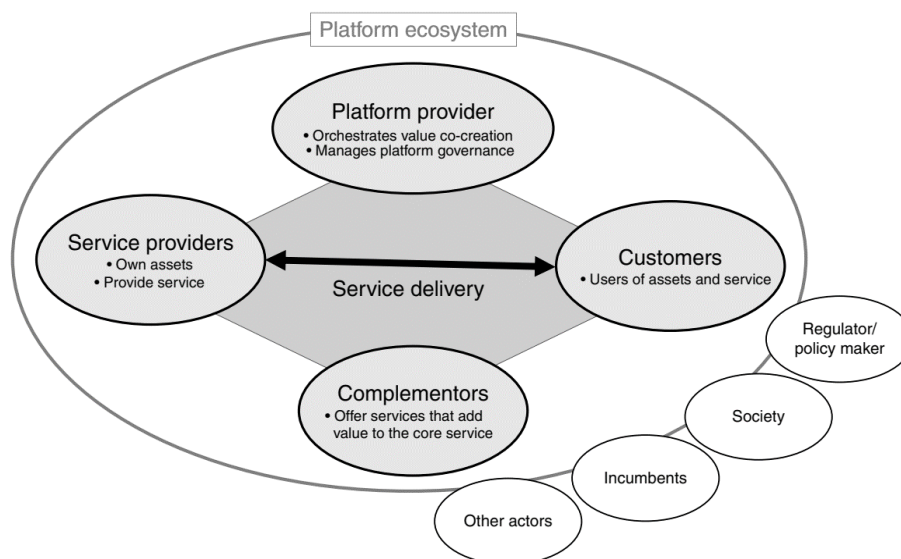
I en samlingsrapport av flera forskningsstudier om avfallsförebyggande, bl.a. i Sverige, lyfter Corvellec et al. (2018) att en av avfallsförebyggandets utmaningar är att avfallsbranschen byggt upp sin verksamhet kring att avfall inte ska utgöra ett problem, utan avfall är en resurs. Arbetet med att förebygga förekomsten av avfall utgår emellertid från att avfall inte ska uppstå över huvud taget, vilket är en utmaning för avfallsbranschen och system som har byggts upp på att avfallet är en resurs och förutsättning för lönsamhet.

Figur 2. Avfallsförebyggande (Hutner et al., 2017).

Delningsekonomi

Ett begrepp som genomgående kan användas både i modellen för avfallsförebyggande och cirkulär ekonomi är idén om utvecklad delningsekonomi. Delningsekonomi innefattar många olika former av delande men det som alla har gemensamt är att de fokuserar på funktionen snarare än produkten samt tillgången till istället för ägandet. En grundbult för delningsekonomins miljövinster är möjligheten till minskat resursbehov (Jochen et al., 2019). Jochen et al. (2019) lyfter i sin studie plattformen som en särskilt viktig förutsättning för delningsekonomi, och har därför skapat en visualisering över *plattformens ekosystem* tillsammans med betydelsefulla element och aktörer inom delningsekonomins principer, inom vilken lokala samhällsaktörer t.ex. kommuner, kan inkluderas (se Figur 3):

Figur 3. Plattformens ekosystem inom delningsekonomi (Jochen et al., 2019).

Analytiskt ramverk

Det här avsnittet redogör för den begreppsapparat som ligger till grund för studiens analys. Avsnittet täcker kommuners möjligheter till att anta olika roller och främja olika typer av förändring. Avsnittet sammanvävs löpande med tidigare forskning.

Kommunens olika roller

Kommuners mandat och möjligheter att bedriva samhällsutveckling är i ständig förändring. Det innebär att förutsättningarna för och bilden av vad kommuner kan och bör bidra med ständigt omformas och kan såväl degraderas som utökas (Dirckinck-Holmfeld, 2015). En kommun kan emellertid övergripigen sägas ha två övergripande roller: en myndighetsroll och en som lokal utvecklingsaktör (Hermelin & Trygg, 2018), varav den sistnämnda står i fokus för denna studie. Bulkeley och Kern (2006) delar upp kommuners möjligheter att driva samhällsutveckling genom fyra olika typer av samhällsstyrning: (i) *Self-governance* (ii) *Governing by authority*, (iii) *Governing by provision* och (iv) *Governing through enabling*. Ett pågående forskningsprojekt vid SEI benämnt *Unlock* undersöker kommunens roll specifikt i omställningen till en mer hållbar konsumtion. I en litteraturoversikt från projektet (Dawkins et al., 2019) konstateras att förhållandevis få tidigare studier avhandlar ämnet. Både Zvolcska et al. (2019) och Palm et al. (2019) har emellertid studerat hur specifikt delningsekonomi kan främjas lokalt och utgår båda från Bulkeley och Kerns (2006) typologi när de framställer egna analytiska ramverk. Palm et al. (2019) vidareutvecklar bl.a. sitt ramverk genom att förtydliga hur kommuner kan såväl främja som förhindra utveckling inom de olika rollerna.

Utgångspunkten för den här studiens analys tar avstamp i en förståelse för på vilka sätt kommuner kan påverka samhällsutvecklingen från de ovan nämnda studierna. Dessa har sedan kompletterats med ytterligare forskningslitteratur, bl.a. en lite äldre forskningsstudie genomförd vid Svenska Miljöinstitutet IVL *Kommunernas roll i näringslivets arbete för en hållbar utveckling* av Axelsson och Strömberg (2005). Detta har möjliggjort skapandet av ett analytiskt ramverk anpassat till den här studiens fokus och kvalitativa karaktär. Tabell 1 redogör för en sammanställning av de två roller som står i fokus och deras utmärkande egenskaper.

Tabell 1

Studiens analytiska fokuspunkt rörande roller och deras utmärkande egenskaper (Eget klagörande).

Roll	Utmärkande egenskaper
Främjare	Samarbete och samordning Deltagande i nätverk och forum Kunskapshöjande insatser Matchmaking Premiera föregångare och ge support
Tillhandahållare	Befintlig eller ny samhällsservice Finansiella resurser Mark, lokal och utrymme

Främjare

Kommunens roll som främjare kan i bred bemärkelse förstås som kommunens möjligheter att uppmuntra till en viss åtgärd eller utvecklingsinriktning tillsammans med externa aktörer eller med externa aktörer som målgrupp (Zvolska et al., 2019; Palm et al., 2019).

Samarbete och samordning är två möjligheter som kommuner visat sig kunna använda i sitt lokala utvecklingsarbete (Palm et al., 2019; Zvolska et al., 2019; Axelsson & Strömberg, 2005). Det kan yttra sig genom att kommunen är en deltagare eller partner i ett samverkansprojekt eller nätverk, kommunen kan även ha en mer samordnande roll (Palm et al., 2019).

Deltagande i nätverk och forum syftar till kommuners möjlighet att delta i nätverk eller andra liknande initiativ. Palm et al. (2019) lyfter nätverk som ett forum där flera parter har möjlighet att ta gemensamma beslut om riktning. Nätverk kan utöver det tänkta ändamålet vara värdefullt för de personer som har ensamt ansvar för utvecklingsfrågor inom sin organisation samt vara en styrka i att vara geografiskt nära vilket för vissa mindre företagare kan vara en förutsättning för deltagande (Axelsson & Strömberg, 2005).

Kunskapshöjande insatser kan möjliggöra många olika typer av följeffekter, bl.a. eftersom ökad problemmedvetenhet kan bidra till samhällsutveckling och policyacceptans (Palm et al., 2019; Zvolska et al., 2019; Söderholm, 2012). Kommunen kan här delge information om nya målsättningar, lagar, riktlinjer eller annan viktig eller inspirerande information som rör företagen eller deras bransch (Axelsson & Strömberg, 2005). Schröder et al. (2019) lyfter därtill kommuners

möjlighet att utveckla och kommunicera framtidsbilder och visioner som olika aktörer kan samlas kring.

Matchmaking är något som kan tas tillvara i det löpande arbetet och något Zvolska et al. (2019) lyfter som en av kommuners möjlighet till att underlätta för det lokala samhället att komma vidare inom en utvecklingslinje. Axelsson och Strömberg (2005) nämner i relation till detta hur kommuner kan främja utbytet mellan näringslivet och skolelever.

Premiera föregångare och supporta initiativ rör sig om att uppmärksamma eller belöna andra aktörer som lyckats inom särskilda hållbarhetsområden eller genomfört bra insatser (Zvolska et al., 2019; Palm et al., 2019). Premiering kan yttra sig i form av prisutdelning, tävlingar, diplomering eller att i kampanjer eller andra former lyfta vissa verksamheter eller initiativ (Zvolska et al., 2019). Specifikt någon form av lokal diplomering eller hjälp kring miljöcertifiering efterfrågades av de deltagande mindre företagen i Axelsson och Strömbergs (2005) studie. Palm et al. (2019) lyfter därtill kommuners potential att på ett bättre sätt ta tillvara på andras initiativ och lokala samhällsrörelser.

Tillhandahållare

Kommunen som tillhandahållare syftar i den här studien på kommunens möjlighet till att arbeta och bidra med resurser, tjänster, service eller plats.

Befintlig och ny samhällsservice syftar på kommunens möjlighet till att t.ex. strategisk investera i eller tillhandahålla särskilda transportlösningar eller erbjuda återbrukstjänster (Palm et al., 2019). Denna kategori berör ofta och kan erbjudas genom hel- eller delägda bolag, t.ex. avfalls- eller fastighetsbolag (Zvolska et al., 2019). Här ingår även vissa typer av partnerskap mellan kommun och privata aktörer då de kan gå samman för att tillhandahålla en ny tjänst eller t.ex. mobilitetslösning i lokalsamhället (Palm et al., 2019).

Finansiella resurser hänvisar till kommunens möjlighet att bidra med ekonomiska medel. I Zvolskas et al. (2019) studie delades t.ex. finansiella resurser ut till start-ups inom delningsekonomi. Dock belystes svårigheten med att frigöra direkta finansiella resurser och hur förmedling till var finansiellt stöd kunde sökas istället var ett alternativ. Förmedling av sådan kunskap kan emellertid förstås som del av kommunens roll som främjare snarare än möjliggörare. Kommuner har också en möjlighet till att driva och delta i olika externt finansierade projekt som syftar till att avancera utvecklingen inom ett visst område och inom dessa möjliggöra för externa aktörer att delta (Dirckinck-Holmfeld, 2015; Axelsson & Strömberg, 2005; Schröder et al., 2019).

Mark, lokal och utrymme är något kommuner har en unik position i det lokala samhället att kunna styra över och tillhandahålla. Genom de ramar som kommuner har att strategiskt upplåta mark, lokaler eller platser kan de stödja och möjliggöra för

särskilda verksamheter att få utrymme i samhället, t.ex. upplåta särskilda parkeringsplatser endast till bilpools-registrerade fordon (Palm et al., 2019; Zvolska et al., 2019).

Typer av förändring

Hultman et al. (2016) uppmärksammar att lokala företag som i sin verksamhet konsumerar hållbart och bygger sin affärsidé på cirkularitet behöver särskilt stöd då de riskerar att motarbetas av befintliga strukturer och samhällssystem. Diskussionen rör sig övergripande om huruvida hållbar konsumtion kan uppnås genom små förbättringar, eller om större förändringar i grundläggande samhällsstruktur krävs. De här två typerna av förändringar beskrivs av Roggema et al. (2012) likt följande:

- *Inkrementell förändring*: en stegvis process, där initiativ uppmanar till mindre förändringar inom rådande ramar och verksamheter.
- *Transformativ förändring*: en förändring som syftar till att omforma en grundläggande struktur. Här är framtidsvisionen helt annorlunda från samtidens. En transformativ förändring har tre faser: förberedande, navigerande och stabiliserande. Ett byte till annan grundstruktur behöver ske i ett fönster mellan de två förstnämnda.

Hobson och Lynch (2016) kopplar den inkrementella typen av förändring till en svag hållbarhetsutveckling. Amundsen et al. (2018) såväl som Hermelin och Trygg (2018) menar emellertid att inkrementell förändring inte behöver stå i motsats till transformativ förändring, utan ska till och med kunna skapa förutsättningar för att en sådan ska kunna ske. Samtidigt lyfter Amundsen et al. (2018) att inkrementella förändringsprocesser kan skapa eller förstärka rådande inlåsningsituationer (t.ex. större infrastruktursatsningar) samt inte möta den tidsfaktor, dvs. brådskan, som just klimatutmaningen ställer samhället inför.

Amundsen et al. (2018) lyfter att kommuner kan agera för en transformativ förändring genom att främja småskaliga och lokala initiativ och affärsmodeller då de kan vara mer innovativa, undgå större samhällsströmningar och utmana vedertagna affärskoncept. På så vis kan kommuner fungera som en inkubator till större förändringar i enlighet med den transformativa typen. Schröder et al. (2019) belyser i denna kontext att sådana initiativ behöver stöd och främjas genom tillåtande miljöer av samskapande. Därtill beskriver Kronsell och Mukhtar-Landgren (2018) hur kommuner som lokal aktör kan främja en viss utveckling inom ramen för *experimental governance*. Kommuner menas inom detta område kunna arbeta inom flera av sina roller bl.a. som ovan beskrivna *främjare* och *tillhandahållare*. Kommuner kan arbeta med staden som testbädd, s.k. *Ecological Enterprise Zones* eller *Urban Living Labs*. På

så vis kan man undersöka hur olika aktörer tillsammans kan bidra till en större och mer genomgripande förändring (Monaghan et al., 2016; Kronsell & Mukhtar-Landgren, 2018).

Styrkor och utmaningar

Wolff et al. (2017) framhåller skillnaden mellan en insats påverkan och effekt. Påverkan är vad som sker med anledning av en genomförd åtgärd, t.ex. beteendeförändring, och effekt är huruvida detta får en reell effekt, t.ex. minskad miljöpåverkan. Därtill kan rekyleffekter förhindra de tänkta miljö- och klimatvinsterna (Nässén & Holmberg, 2009). Vidare visar tidigare forskning att komplexiteten i utvecklingen mot en mer hållbar konsumtion styrker kravet på en kombination av olika typer av insatser och styrmedel, samt samverkan och engagemang från en rad andra aktörer såsom invånare, företag och andra organisationer (Dawkins et al., 2019). Oavsett vilken kombination av roller och styrmedel och samverkansform som antas kan missgynnsamma förhållanden förhindra eller minimera deras påverkan och effekt (Wolff et al., 2017), t.ex. nämner Schröder et al. (2019) hur engagemang och insatser enkelt kan motverkas av hinder såsom tidsbrist hos den tilltänkta mottagaren.

I tidigare forskning om kommuners arbete med att främja hållbar konsumtion har ett flertal hinder, utmaningar, framgångsfaktorer och styrkor identifierats. Ofta speglar de varandra, t.ex. graden av engagemang från lokalt näringsliv (Axelsson et al., 2019). Ekonomiska resurser är ett annat exempel, såväl som stabilitet och riktning i politiska beslut (Axelsson & Strömberg, 2005; Betsill & Bulkeley, 2007). I Dawkins et al. (2019) litteraturöversikt lyfts flera utmaningar i samverkan med externa aktörer, bl.a. olika synsätt och målkonflikter. Därutöver uppmärksammas även brist på kunskap och expertis om ny teknik och inlåsningsituationer. För att överkomma de hinder och utmaningar som kommuner står inför i deras arbete med hållbar konsumtion efterfrågade deltagande kommuner i Axelssons et al. (2019) enkätstudie flera typer av stöd och resurser för kommunens möjlighet att inleda och fortsätta arbeta med hållbar konsumtion. I fallande ordning rapporterades politiskt stöd, finansiella resurser, intern vidareutbildning, lagstiftning, verktyg, upphandlingsstöd, riktlinjer, samverkan, teknikinvesteringar och FoU alla vara viktiga i hög eller delvis grad.

På ett mer övergripande plan skapas utmaningar och fördelar även av kommunens verksamhetsbredd och synen på vad kommuner bör och inte bör göra, något som tidigare nämnts vara i ständig förändring. Samtidens syn på denna fråga påverkar huruvida vissa initiativ och projekt anses ligga utanför kommunens kärnverksamhet eller inte, och eventuellt löpa större risk att inte få tillräckliga resurser tilldelade (Schröder et al., 2019; Dirckinck-Holmfeld, 2015). Bilden av vad kommuner bör eller inte bör göra kan därtill vara otydlig och kräva en situationsbunden balansgång, t.ex. kommuner som önskar erbjuda tjänster inom områden som förmodas konkurrera med kommersiella aktörer (Axelsson & Strömberg, 2005).

Kommunens verksamhetsbredd anses ge en unik överblick över hela kommunen och skapa ett brett expertisfält. Kommuner har en viktig roll att ta hänsyn till alla i samhället och stödja att samhällsutvecklingen kommer alla samhällsgrupper till gagn och involvera flera samhällsaktörer (Amundsen et al., 2018; Schröder et al., 2019). Palm et al. (2019) belyser exempelvis att vissa samhällsgrupper riskerar att inte få tillgång till delningsekonomins fördelar på samma villkor som andra när endast marknadsintressen råder, vilket kommunen kan verka för att förhindra eller korrigera. Mot bakgrund av att kommuner har större möjlighet att vara inkluderande, har transparenskrav och saknar ett direkt vinstintresse uppbär de också högre förtroende. Detta innebär att de kan agera som en förtroendeskapande partner (Palm et al., 2019; Kronsell & Mukhtar-Landgren, 2018). Därtill kan lokala samhällsaktörer finna stöd av, påverka eller bli påverkade av andra nivåer av offentliga myndigheter och samverkansorgan (van der Heijden et al., 2018; Amundsen et al., 2018).

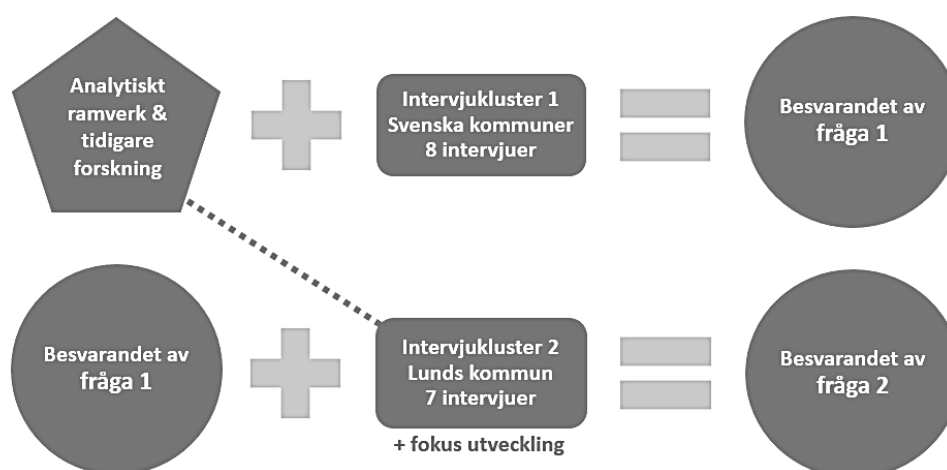
En framgångsfaktor för kommuners möjlighet att påverka och samverka med lokala näringslivsaktörer är enligt Wolff et al. (2017) och Schröder et al. (2019) att identifiera och ha god kännedom om nyckelaktörer. Att lyssna till och inkludera externa aktörer kan utöver själva målet också ses som något som bygger kunskap om deras förutsättningar, behov och kapacitet, vilket underlättar och förbättrar arbetet tillsammans med och gentemot dem. Att som offentlig aktör involvera externa privata aktörer i arbetsprocesser kan emellertid diskuteras, något som görs i forskningsvärlden i kritiken av nätverksstyrning (se t.ex. Khan, 2013). Det underliggande dilemmat kan kort förklaras vara hur offentliga aktörer genom att samverka med externa aktörer samtidigt riskerar ge dem inflytande i offentlig verksamhet och samhällsutveckling. Mot bakgrund av att detta inflytande sällan är jämlikt eller fullt inkluderande menar Khan (2013) att nätverksstyrning sällan kan motiveras med att det ökar ett besluts demokratiska legitimitet, utan snarare grundar sig nätverksstyrning på att uppnå resultat. En analys av en offentlig aktörs arbete som karaktäriseras av någon form av nätverksstyrning behöver därför beakta detta dilemma.

Metod

I detta kapitel redovisas studiens metodologiska genomförande och begränsningar. Hur studien uppnått tillfredsställande kvalitet lyfts kontinuerligt inom avsnittets olika delar men konkretiseras också i ett eget avsnitt.

Val av ansats

Mot bakgrund av studiens syfte och frågeställningar har den här studien en kvalitativt analytisk och explorativ ansats. Studien ämnar genom kvalitativa metoder undersöka hur kommuner kan arbeta med att driva utveckling mot en mer ekologiskt hållbar konsumtion. Osäkerheter kring den aktuella statusen och variationen av hur kommuner arbetar gentemot lokalt näringsliv, samt bristen på tidigare forskning i ämnet, har varit avgörande för att utföra en kvalitativ intervjustudie. Det empiriska materialet tillsammans med tidigare forskning och applicerandet av ett analytiskt ramverk möjliggör en fördjupning, förtydligande och uppdatering om hur kommuner kan arbeta och utveckla sitt arbete i det aktuella området. En överblick av hur studien utförts illustreras i figur 4:

Figur 4. En övergripande illustration om hur studien utförts (Eget klargörande).

Empirisk insamling och intervjuetodik

För att besvara studiens första frågeställning utfördes åtta intervjuer med ett strategiskt urval av kommuner (intervjukluster 1) och för att besvara studiens andra frågeställning utfördes sju intervjuer med ett strategiskt urval av tjänstepersoner vid Lunds kommun (intervjukluster 2). Samtliga intervjuer följde en semistrukturerad intervjuform med ett intervjuunderlag med förbestämda teman och frågor (se bilaga 1 och 2). Enligt Kvale och Brinkmann (2014) möjliggör denna intervjuetodik flexibilitet och uttömning av svar samtidigt som intervjuaren säkerställer att det mest centrala för studien täcks. Därutöver, mot bakgrund av att varje intervju gav förståelse för vilka frågor som fungerade bra eller mindre bra, optimerades intervjuunderlaget efter hand. Främst blev frågorna färre och mer övergripande för att möjliggöra längre utläggningar av svaren. Detta förfarande gör att intervjuerna inte går att ställas i direkt jämförelse (Kvale & Brinkmann, 2014), men eftersom syftet med studien inte är att jämföra de olika intervjuerna med varandra menas inte detta skada studiens kvalitet. Syftet med fallstudien i Lund är snarare att fördjupa förståelsen av hur kommuner kan arbeta med hållbar konsumtion.

Intervjukluster 1: kommunintervjuer

Inom ramen för intervjukluster 1 utfördes semistrukturerade intervjuer med åtta olika kommuner. Urvalet av kommuner valdes ut i flera steg. Inledningsvis valdes de kommuner ut som inom Sveriges Kommuner och Regioners kommungruppsindelning klassas som kommuner med en större stad i sitt geografiska område (kategori B3: 21st) (SKR, 2017). Jag antog det sannolikare att större kommuner har möjlighet till att i högre utsträckning arbeta strategiskt och aktivt inom det studerade området och därmed kunna säkerställa ett rikt och tätt intervjumaterial. Mot bakgrund av att jag önskade en tillräckligt stor grupp exkluderades t.ex. kategori A1, med Sveriges tre största städer. Detta låg även till grund för urvalet av tio kommuner inom denna grupp, som var nödvändig med anledning av studiens kvalitativa karaktär i relation till uppsatsens omfång. Urvalet gjordes utifrån kommunernas placering i Aktuell Hållbarhets årliga ranking. Med anledning av att Aktuell Hållbarhet justerar sina frågeställningar från år till år så kan olika kommuner rankas olika högt beroende på om de arbetar med just de frågorna som prioriteras det året. För att minimera att detta methodsätt påverkar denna studie valdes de kommuner ut som hade högst medelvärde från de år som var digitalt tillgängliga vid urvalstillfället (01/03/2020), vilket var åren 2018 och 2019. Lunds kommun hamnade bland de topp tio och exkluderades med anledning av att de är den här studiens fallstudieobjekt och ersattes med nummer elva i topplistan så att urvalet fortfarande blev tio till antalet. Sammanlagt kom åtta kommuner att intervjuas: Eskilstuna, Gävle, Helsingborg, Jönköping, Karlstad, Uppsala, Västerås och Växjö. Två kommuner, Örebro och Umeå, uteslöts med

anledning av att de hänvisade intervjupersonerna inte hade möjlighet att delta under lämplig tidsram.

Valet av intervjupersoner gjordes genom att beskriva ärendet för ansvarig central miljöenhet eller generisk kommunal e-post och bli hänvisad till en person som ansåg sig kunna vara behjälplig. De intervjuade personerna kom att under intervjutillfället besitta en av följande befattningar: miljöstrateg, projektledare, hållbarhetsutvecklare, processledare eller miljösamordnare. Samtliga intervjuer genomfördes per telefon under mars och april månad. Intervjuerna pågick mellan 30 och 40 minuter och samtliga spelades in och transkriberades ord för ord. Mot bakgrund av att enbart en person intervjuades från varje kommun under en begränsad tid kunde respektive intervju endast ge en begränsad bild av hur kommunerna arbetar inom området.

Intervjukluster 2: fallstudie, Lunds kommun

För att besvara studiens andra frågeställning genomfördes en fallstudie med Lunds kommun. För närmare bakgrundsinformation om Lunds kommun se bilaga 3. Valet av Lunds kommun grundar sig främst med anledning av att:

- Lunds kommuns klimatpolitiska råd (2019) poängterade i sin rapport från 2019 kommunens behov av att arbeta med frågor där de inte själv har rådighet samt inom området hållbar konsumtion.
- Processledningen för att ta fram Lunds kommuns program för ekologisk hållbarhet 2021–2030 bereder under våren 2020 ett remissförslag som inbegriper målsättningar om hållbar konsumtion och produktion. Målsättningarna berör såväl Lunds kommun som lokalt näringsliv (Poussart, personlig kommunikation, 10 januari, 2020).

Fallstudien utfördes genom att intervjua sju strategiskt utvalda tjänstepersoner vid Lunds kommun och bolag. Intervjupersonerna valdes ut i samråd med studiens handledare vid Lunds kommun och representerade olika delar av kommunorganisationen: Näringslivsenheten, Future by Lund, Energi- och klimatrådgivningen, Hållbarhetsenheten, Renhållningsverket, Lunds kommuns Fastighets AB (LKF) och Kraftringen AB. Intervjuerna pågick mellan 45 och 60 minuter och samtliga genomfördes under april och maj månad och spelades in. De anteckningar som noterades under intervjuerna kompletterades med förtydligande anteckningar genom att lyssna på intervjusamtalen en andra gång. Intervjuerna kan därmed anses genomgått en selektiv transkribering där de mest centrala delarna skrivits ner.

Analysmetod

För att besvara studiens frågeställningar och uppnå studiens syfte utformades ett analytiskt ramverk som applicerades på intervjumaterialet. Ramverket presenteras i sin helhet i föregående kapitel. Kronsell och Mukhtar-Landgren (2018) belyser att urskiljandet av olika roller är ett analytiskt verktyg och inte något som är uppdelat på samma sätt i praktiken. Ramverket användes genom att i det transkriberade materialet notera när och hur olika roller, förändringstyper, utmaningar och framgångsfaktorer nämndes. Därtill granskades intervjumaterialet från intervjukluster 2 med särskilt fokus på hur arbetet nämndes kunna utvecklas. Intervjuerna och besvarandet av frågeställningarna gjordes inte samtidigt. Detta möjliggjorde att kunskap som förskansats i besvarandet av den första frågeställningen kunde användas vid intervju- och analystillfället av den andra (se figur 4 ovan).

Vidare bör det förtydligas att kommuner har fler möjligheter till att påverka lokalt näringsliv än genom de roller som står i fokus i den här studien (Bulkeley & Kern, 2006). En avgränsning har gjorts rörande vilka roller som är mest centrala i relation till ändamålet om att främja en hållbar konsumtionsutveckling i påverkan och samverkan med lokalt näringsliv, bl.a. antogs de möjligheter som fanns inom rollen som myndighetsutövare som små eller sidoordnade.

Studiens kvalitet

För att försäkra att studien uppnår god kvalitet följer här en diskussion om studiens validitet och reliabilitet. Begreppens innebörd är emellertid enligt Bryman (2016) inte fullt klarlagt när det kommer till kvalitativa studier. Det här arbetet har utgått från att *validitet* syftar till huruvida den valda metoden och analysförfarandet undersöker det som studien ämnar studera och om resultaten går att generalisera. Enligt Esaiasson et al. (2017) medför ett så kallat snävt urval att generaliserbarheten är låg. Samtidigt poängterar Esaiasson et al. (2017) vikten av att greppa såväl helhet som detalj vilket kräver omfattande inläsning i det empiriska materialet. Detta tillvägagångssätt ligger till grund för den här studiens begränsade urval då praktiska förhållningspunkter förekommit. Syftet med den här studiens resultat och slutsats är dock inte att generaliseras utan enbart att med den fördjupade kunskapen kasta ljus på andra situationer och kommuner - och addera till fältet och den gemensamma uppfattningen av vårt samhälle. Mot bakgrund av den här studiens intention om fördjupad kunskap behöver därmed inte graden av generaliserbarhet nödvändigtvis vara en avgörande bristfällighet (Bryman, 2016; Kvale & Brinkmann, 2014). Vidare har jag under studiens gång reflekterat över intervjupersonernas trovärdighet med hänvisning till Esaiasson et al. (2017), som lyfter att validiteten kan stärkas av att vara källkritisk, och det är på sin plats att tydliggöra att resultaten är baserade på intervjupersonernas egna

uppfattningar av sin omvärld och att resultaten lutar på intervjupersonernas kunskap om sin arbetsplats och yrkeserfarenheter.

En kvalitativ studies *reliabilitet* berör huruvida studien kan upprepas av en annan person och genom samma mätningar. Intervjuunderlaget, referenshanteringen och transparensen i det metodologiska avsnittet möjliggör detta i viss mån, dock står inte reproducerbarhet i fokus i kvalitativa studier och ska inte anses avgörande för studiens bedömning av kvalitet (Kvale & Brinkmann, 2014). Vidare lyfter Kvale och Brinkmann (2014) vikten av att vara medveten om hur kontextuella faktorer påverkar studiens fortgång och utfall. I mitt fall har sådana faktorer utgjorts av mina teoretiska förkunskaper, tidsresurser och mina tidigare erfarenheter av kommunal verksamhet. För att dessa inte negativt ska påverka studien beaktades dessa faktorer under processens gång.

Studiens avgränsningar

Vidare påverkas studiens kvalitet av dess avgränsningar (Esaiasson et al., 2017). Den här studiens mest betydande avgränsningar är valet att inte samla in och studera utsagor från näringslivsrepresentanter, politiker samt regionala och nationella offentliga aktörer. Samtliga avgränsningar grundar sig i studiens begränsade storlek och det medvetna valet av att fokusera på kommunorganisationers och tjänstepersoners perspektiv. Likväl kan värdefull insikt ha missats i och med att studien inte behandlar dessa grupper djupgående, särskilt mot bakgrund av behovet av stöd från dessa aktörer upplevdes betydelsefullt i Axelssons et al. (2019) studie om hållbar konsumtion. För att våga upp detta har jag varit lyhörd till vad som framkommit från andra studier och om intervjupersoner i den här studien belyst dessa grupper. Vidare hindrar inte studiens resultat och slutsatser till att bidra till att öka dessa gruppers förståelse för det kommunala tjänstepersonsperspektivet och deras utmaningar och möjligheter och därmed bidra till fältet på så vis.

Tillförlitlighet hos sekundärkällor

Studiens slutsats vilar på såväl primär- som sekundärdata. Användandet av sekundärkällor kommer med risker om osynliggörandet av felkällor och grad av tillförlitlighet (Esaiasson et al., 2017). För att minimera dessa är samtliga vetenskapliga artiklar i den här studien kollegialgranskade om inget annat nämns. I fallet med användningen av rapporter och dokument har eget omdöme avgjort kvaliteten och tillförlitligheten, t.ex. Axelssons et al. (2019) rapport *Utmaningar och möjligheter i kommunernas arbete med hållbar konsumtion* framtagen vid SEI. Från rapporten från SEI har betydande sekundärdata använts men har inte varit avgörande eller enkom färgat besvarandet av studiens frågeställningar.

Etisk reflektion

För aktuell uppsats finns flera etiska aspekter att reflektera över. Dels eftersom studien genomförts i samråd med en extern aktör, dels för att studiens empiriska insamling bestod av intervjuer med enskilda personer (Vetenskapsrådet, 2017).

Något som stödjer den här studiens redlighet är att jag inte har fått en särskild uppgift av Lunds kommun rörande studiens andra frågeställning, utan att jag själv valt ämne och metod samt att slutsatsen baseras enkom på de primär- och sekundärkällor som redovisas i studien.

Att arbetet haft en explorativ karaktär om hur kommunalt arbete yttrar sig i praktiken innebar att intervjupersonerna under intervjutillfället inte till fullo kunde få veta vad som skulle komma att lyftas i studiens analys- och resultatdel. De blev därför bara informerade om studiens övergripande syfte samt deras anonymitetsgrad. I den här studien skrivs inte intervjupersonernas namn ut mot bakgrund av att jag vid de första intervjuerna inte kunde avgöra hur känsligt materialet skulle bli samt önskade optimera för att intervjusamtalen skulle bli så öppna och ärliga som möjligt (Esaiasson et al., 2017). För de som har insyn i de aktuella kommunernas verksamhet kan uttalanden med referering till kommun eller representerad enhet dock bli avanonymiserande. Uttalanden som lyfts i uppsatsen där särskilda integritetsaspekter behöver tas hänsyn till planerades därför att stämmas av med personen i fråga, inga sådana fall kunde emellertid identifieras.

Resultat och analys

Detta avsnitt presenterar appliceringen av det analytiska ramverket på det empiriska materialet. Avsnittet struktureras utifrån de två frågeställningarna och följs av under-rubriker i form av de två rollerna i fokus och identifierade teman.

Kommuners arbete gentemot lokalt näringsliv

De deltagande intervjupersonerna beskrev hur ett flertal mål och visioner framarbetade av kommunen delvis riktade sig till näringslivet som målgrupp. Att kommunen ansvarade för att dessa mål, som vissa var politiskt beslutade, skulle uppnås samtidigt som de inte hade full rådighet ledde till att intervjupersonerna beskrev en kommun som hade ett ansvar att istället samverka, bidra, inspirera och möjliggöra. Ord som är tätt knutna till rollerna som främjare och tillhandahållare (e.g. Zvolska, et al., 2019; Palm et al., 2019.). Kronsell och Mukhtar-Landgren (2018) uppmärksammar att roller i kommuners arbete inte alltid är så tydligt åtskilda från varandra och kan yttra sig simultant. Denna analys har återfunnits i den här studiens intervjumaterial och är något som åskådliggörs genom att olika delar av samma projekt kan användas för att förtydliga kommunernas möjlighet att arbeta inom både rollen som främjare respektive rollen som tillhandahållare. Styrkor, framgångsfaktorer, hinder och utmaningar nämns när de går att koppla till respektive roll. De presenteras även övergripande genom tre identifierade teman: kommunen som lokal utvecklingsaktör, företag som målgrupp, samt uppföljning och effekt.

Kommunen som lokal utvecklingsaktör

Många av de framgångsfaktorer som uppmärksammades under intervjuerna kretsade kring de styrkor och förutsättningar som en kommun besitter genom att vara en lokal offentlig aktör. Kommuners särskilda position och breda verksamhetsram hävdades emellertid även komma med utmaningar, t.ex. en ökad intern komplexitet. Att kommunorganisationen sitter på många stolar samtidigt som de verkar på en lokal nivå menades göra mållkonflikter till konkreta fall och kräva avvägande (Helsingborg), men likt Palm et al. (2019) uppmärksammade intervjupersoner även hur situationen av att inte vara aktör inom en enskild bransch gav bättre möjligheter till att vara inkluderande (Gävle, Eskilstuna och Karlstad). Därtill uppmärksammade intervjupersonen från Gävle kommun hur kommunens oberoende ställning samt lokala koppling kom med ett högre förtroende. Vidare nämndes kommunen kunna dra fördelar från regionala och nationella nätverk och andra offentliga organ (Växjö), något som bl.a. van der

Heijden et al. (2018) lyfter som en av kommuners fördelaktiga förutsättningar. Tillsammans åskådliggör detta en kommuns särskilda möjlighet att vara matchmaker (Zvolska et al., 2019).

Därutöver påpekades kommunen besitta en särskild möjlighet till att anta rollen som samordnare i intervjumaterialet, något som yttrades i klartext av intervjupersonen från Gävle kommun:

Det är få aktörer som tar samordningsrollen på det sättet, enskilda initiativ eller företag kan ofta inte göra det, så där tycker vi kommunen har en roll att spela. - Gävle

Intervjumaterialet kastade även ljus på att många olika personer från olika delar av kommunens interna organisation inkluderas i arbetet gentemot lokalt näringsliv. Växjö kommun belyste inom denna kontext att det kunde skapa utmaningar såväl för dem själva som för det lokala näringslivet:

Jag kan tänka att det är en utmaning att olika delar av kommunorganisationen möter olika företag i olika syften, vilket gör det inte så tydligt med vägen in. Man kanske är med i olika nätverk och har kanske kontakt med näringslivskontoret som tyckt något varit bra, men i andra delar kanske man behöver vara i kontakt med stadsbyggnads-kontoret, vilket påverkar förutsättningarna (...). Det kan upplevas lite svårt, både från företagens sida men också från vår sida, att det inte är tydligt för oss själva. - Växjö

Den interna organisationens sammanvävning uppmärksammades även av Gävle och Helsingborgs kommuner genom att de nämnde att miljöfrågor behövde integreras i samtliga av kommunens verksamheter på ett bättre sätt, såväl i det löpande arbetet inåt, som i projekt eller event riktade utåt. Vidare beskrevs ett ojämnt engagemang inifrån organisationen där det t.ex. i Jönköpings och Karlstads fall fanns en variation på hur intresserade olika förvaltningar var i att samordna sig internt för att gemensamt utveckla kommunens arbete. Med anledning av dessa faktorer beskrev flera av de intervjuade personerna hur deras kommuns arbete med klimat- och miljöfrågor krävde intern ledning och samordning. Flera poängterade även vikten av politikernas engagemang, något som överensstämmer med tidigare forskning (Axelsson et al., 2019).

Kommunens ekonomi beskrevs även färga och hindra möjligheterna till att arbeta gentemot det lokala näringslivet i långsiktiga hållbarhetsfrågor. Intervjupersonen från Gävle upplevde hur fysiska och mjuka åtgärder fick olika resurstillgång, detta trots att fysiska åtgärders omfattande kostnader hade kunnat undvikas genom större satsningar på mjukare åtgärder eller annan typ av möjliggörande av beteendeförändringar. En annan ekonomisk aspekt i form av den interna fördelningen av ekonomiska resurser uppmärksammades av intervjupersonen från Helsingborgs kommun. Intervjupersonen

beskrev hur ekonomin fördelas i stuprör och att varje förvaltning och bolag har en budget som de är skyldiga att hålla, vilket påverkar samarbetsmöjligheterna:

Och när vi vill samarbeta, vem ska betala? Så där uppstår ibland svårigheter, men där får man vara kreativ. Mycket går att lösa om man är kreativ och människor vill, men det är en utmaning. - Helsingborg

Vidare gör intervjuaterialet det evident att externfinansierade projekt möjliggjort flera satsningar inom kommunerna (Västerås, Växjö, Gävle och Eskilstuna). Något som kan grunda sig i en syn på att samverkanssatsningar med lokalt näringsliv inte till fullo ses som något som ska inbegripas i kommunens kärnverksamhet (Schröder et al., 2019; Dirckinck-Holmfeld, 2015). Eskilstuna lyfte i denna kontext hur en vanlig nackdel med externfinansierade projekt är att de tvingas läggas ner när projektmedlen är slut oavsett hur uppskattat det varit. Samtidigt beskrev intervjupersonen från Gävle hur ett större internfinansierat samverkansprojekt satts på paus, trots positiva utvärderingar, i och med en intern omorganisering. Något som visar att även internfinansiering kan komma med risker, även om detta endast belystes i ett fall. Därtill lyfte intervjupersonen från Eskilstuna att när de lyckas hitta externfinansiering så kan det ses som en fördel eftersom det då inte belastar kommuninvånarna. Vidare nämnde intervjupersonen från Västerås kommun att externfinansierade projekt bör ses som en startfas samtidigt som man parallellt bygger upp en intern organisation kring initiativet men att fortlevnaden av projekt också kan grunda sig i enskilda tjänstepersoners expertis, vilja och förutsättningar till att tänka långsiktigt.

Kommunen som främjare

Samtliga deltagande kommuner gav ingående exempel på hur kommunen arbetade i enlighet med rollen som främjare. Flera kommuner nämnde hur de gentemot lokalt näringsliv initierat riktade satsningar inom specifika konsumtionsområden, t.ex. kemikalieanvändning och plast (Västerås). Större utrymme i intervjuerna fick emellertid möjligheten till att initiera, samordna och bidra till större fortlöpande samverkansprojekt för att nå kommunalt uppsatta eller med näringslivsaktörer överenskomna mål.

Större nätverk

Uppsala, Gävle, Karlstad och Västerås kommun beskrev samtliga en form av större lokala samverkansprojekt som går ut på att sätta upp och driva ett nätverk, vars medlemmar sluter samman kring ett gemensamt mål och olika arbetsområden. Ett exempel är Karlstads *Agenda 2030-protokoll*, ett av politiker nyligen taget initiativ som förväntas internt drivas och samordnas från kommunens näringslivsenhet:

Vi har sett det som att kommunen har i första hand en samordnarroll och anledningen till att vi gör det här är för att vi och de andra större aktörerna ska kunna komma vidare i vårt arbete som ligger utanför varje organisations egen rådighet. Så det handlar om att skapa en förlängd arm för kommunen också då. Det är nog både deltagande och samordning skulle jag säga.

- Karlstad

Uppsala klimatprotokoll är ett medlemsstyrt nätverk som för cirka tio år sedan initierades av Uppsala kommun. Numera är kommunen en av omkring fyrtio medlemmar och kommunens roll är att delta och anta utmaningar precis som de övriga medlemmarna. Det innebär att kommunens hållbarhetschef och klimatstrateg involveras i styrprocessen, och utsedda kommunala tjänstepersoner involveras i särskilda fokusgrupper och undergrupper, t.ex. byggmaterial och betong. *Hållbart Näringsliv Gävle* är ett projekt i samma linje men där kommunen är projektledare. Även här finns fokusområden, t.ex. cirkulär ekonomi, och utmaningar, t.ex. fasa ut plastprodukter. Inom såväl *Hållbart Näringsliv Gävle* som *Uppsala klimatprotokoll* poängterades vikten av och utmaningen med att hålla nätverket uppdaterat, konkret och effektivt. Verktyg för att hantera detta var att utse ansvariga ledare för fokusgrupperna, följa upp utmaningar samt hålla regelbundna företagsledningsmöten. Vidare poängterades vikten av att inte vara för repeterande utan att vara följsam till behov och trender. De tankegångarna gick att återse i Karlstad kommun där de ämnade inkorporera deras arbete med *Karlstad Fairtrade City* i deras nya nätverk *Agenda 2030-protokollet* eftersom det över tid börjat bli smalt och uppreparande. Sammanslutningen till det övergripande nätverket gav hopp om nya infallsvinklar och ökat engagemang. Intervjumaterial från Västerås kommun gör det styrker utmaningen av att bibehålla engagemanget, och även att tillsätta en effektiv organisation, då de gjort en liknande satsning men som efter några år lades ner mot bakgrund av bristande engagemang.

Det samlade intervjumaterialet från de fyra kommunerna belyste även vikten av att se nätverkets begränsningar. Intervjupersonen aktiv i Uppsalas klimatprotokoll underströk att nätverket endast är en plattform och ett verktyg, och att ingen påverkan eller effekt sker om inte medlemmarna nyttjar det på rätt sätt. Samverkansprojektet beskrevs därtill i termer av draghjälp, inspiration och en katalysator för att påskynda utveckling.

Återkommande träffar

Andra nätverk som lyftes var i mer ren form av nätverkande och erfarenhetsutbytesforum utan specifika målsättningar. Dessa nätverk karakteriseras av att kommunen antingen samordnade, planerade och bjöd in till träffarna eller deltog på andras vid egenintresse. Nätverken beskrevs ofta inbegripa tillfällen där medlemmarna presenterade sitt arbete för varandra. Gävle kommun lade fram ett upplägg om "1-minutare" där medlemmarna berättar det mest essentiella, och om någon annan medlem blir intresserad får de ta kontakt med vederbörande därefter. Intervjupersonen

från Västerås nämnde hur kommunen inom sådana här nätverk fick utrymme till att informera, ta ställning i vissa frågor samt berätta vad de kunde tänka sig göra tillsammans med andra aktörer. Detta är något som Axelsson och Strömberg (2005) även kunde se som en av kommunernas möjligheter för att sprida viktig information till lokala näringslivsaktörer. I Växjö nämndes flertalet nätverk med olika teman där olika förvaltningar deltog. Det poängterades att trots att nätverken inte hade något specifikt hållbarhetsfokus, så hade hållbarhetsfrågor kommit att diskuteras allt flitigare därinom. I mer öppen form arrangerades miljöfikor av Jönköpings kommun vilka riktat sig till personer inom lokala företag med någon slags miljöansvar och är i sin utformning tänkt att vara ett forum där man kan träffa andra med liknande roller. Axelsson och Strömberg (2005) uppmärksammade just denna typ av lokala forum som något som kunde bli värdefullt för t.ex. hållbarhetsansvariga från mindre lokala företag.

Årliga event

Nätverken kan vara ett forum som kan användas i förberedelserna för lokala årliga event. I Växjö kommun hålls årligen en *Earth week*, en vecka med aktiviteter och utställningar där lokala företag också får en chans att visa upp sitt hållbarhetsarbete, framhäva vissa produkter och engagera seminarier. Vidare berättar intervjupersonen om hur kommunen blivit ett centrum för hållbar och närodlat mat i och med en årlig stor gastronomisk mässa som drar cirka 40–50.000 besökare varje år. Kommunen anordnar, marknadsför och möjliggör för att så många som möjligt ska kunna vara med, vilket kan kopplas ihop till kommunen som en inkluderande aktör (Palm et al., 2019). Samarbetet med lokala företag inom detta projekt exemplifierades med att de bl.a. samarbetat med lokala butiker inom temat matsvinn.

Sådana här insatser kan även ur ett perspektiv ses som ett sätt att öka problemmedvetenheten lokalt (Palm et al. 2019; Zvolska et al., 2019). Schröder et al. (2019) lyfter därtill kommuners möjlighet till att utveckla och kommunicera framtidsbilder och visioner för att på så sätt skapa en förståelse för olika förändringars innebörd, vilka fördelar som kommer med en viss utveckling och vilka åtgärder och förutsättningar som krävs för att en viss framtid ska bli möjlig.

Rådgivning

Samtliga exempel ovan innehåller kunskapshöjande insatser, ytterligare en form av hur kommunen kan arbeta med detta är genom rådgivning (Axelsson & Strömberg, 2005). Rådgivning från kommunen ansågs besitta fördelar i och med dess anpassningsbara, oberoende och sin lokala anknytning. Vidare beskrevs kommunens roll i att kunna samordna expertis och rådgivning och i och med det inte bara sätta upp mål och starta upp projekt, utan även ge stöd i processen.

Intervjupersonen från Eskilstuna beskrev hur de inom deras arbete med energi och klimatrådgivning (EKR) kunnat arbeta anpassningsbart samt oberoende konsumtionsområde och företagsstorlek. Det exemplifierades med en satsning då samtliga företag inom en specifik stadsdel kontaktades, som kom att beröra t.ex. en

lackeringsfirma, matbutiker och restauranger. Inom liknande kontext nämnde intervjupersonen från Jönköping hur kommunala tjänstepersoner erbjudit en tjänst ut till företag där de kommer ut på plats för att hjälpa företagen att arbeta med hållbart resande. Tillsammans med Huskvarna arbetade de t.ex. med frågor om pendling, ställmöjligheter för olika transportslag och kollektivtrafiksrabatter. Inom projektet *Karlstad delar* beskrevs hur expertis kunnat erbjudas inom delnings- och cirkulära affärsmodeller och intervjupersonen från Gävle kommun berättade hur personal från kommunala bolag ofta blev inbjudna som experter. Vidare berättade Västerås hur personal vid kommunens olika verksamheter och bolag var värdefulla relationsskapare eftersom de genom personliga samtal och fingertoppskänsla kunde komma att påverka företags produktionsmönster, produktval och avfallshantering. Intervjupersonen från Uppsala emellertid att det finns utmaningar även i detta arbete och berättar att trots att många, särskilt mindre, företag kan tjäna pengar på att ta vara på rådgivningen eller ställa om långsiktigt så kan det vara svårt att få deras uppmärksamhet pga. bristande personal- och tidsresurser. En utmaning som Schröder et al. (2019) belyst i sina studier som förklarar varför ett bra främjandeinitiativs genomslag inte enbart vilar på utformningen av den utan även på de förutsättningar som råder hos mottagaren.

Matchmaking

Samtliga element av främjarrollen som hittills nämnts innehåller möten mellan kommun och näringslivsaktörer, vilket över tid och överskridande olika projekt och insatser spontant eller strategiskt kan skapa forum för matchmaking (Zvolska et al., 2019). Intervjupersonen från Helsingborgs kommun berättar hur avdelningen för näringsliv- och destinationsutveckling systematiskt arbetar med att knyta samman näringsliv och studenter genom att förmedla kontakter och idéer genom den ideella organisationen Miljöbron. Uppsala beskrev hur de återkommande företagsledningsmötena inom Uppsala klimatprotokoll används till att bl.a. förmedla nya samverkansmöjligheter inom nätverket. Eskilstuna beskrev en specifik insats rörande tryckluft som bl.a. skulle knyta samman lokala företag med en lokal konsult. Vidare arbetade Eskilstuna kommun med att koppla ihop start-up företag med befintliga företag, t.ex. lokala livsmedelsproducenter och fastighetsägare. Intervjupersonen ansåg att kommunen kunde spela en viktig roll som förtroendeingivande partner. Kommunens roll som matchmaker grundar sig därför inte enbart i dess breda kontaktnät.

Support av andras initiativ och premiera föregångare

Kommuner har också en möjlighet att ge support till andra lokala aktörer, organisationers eller personers initiativ (Palm et al., 2019). Intervjupersonen från Västerås kommun berättade hur det dyker upp sådana tillfällen någon gång per år. Jönköping lyfte hur fler initiativ från lokala näringslivsaktörer skulle vara välkommet:

Man vill ju inte komma från kommunen och säga så här ska ni göra, det blir ju aldrig bra. Det känns ju alltid bättre om initiativ kommer från verksamheterna själva, om det nu är frisörer eller vad som. - Jönköping

Gävle kommun berättade hur de i framtagandet av ett nytt miljöprogram samlat in synpunkter på hur invånare och företag skulle vilja samverka och bli kommunicerade med. Intervjupersonen såg det som ett tillfälle ta vara på dessa synpunkter och se det som att ge support och snappa upp andras initiativ.

Ett annat sätt att ta vara på externa ansträngningar är att belöna eller uppmärksamma dessa. Helsingborg kommun berättar om att de har ett miljöpris som delas ut varje år, intervjupersonen berättar att miljöpriset skapar engagemang och ringar på vattnet i och med att prispengarna går till en satsning som dels kan vara startskottet på en ny lokal samverkan inom en fråga, dels uppmuntra och möjliggöra för företaget att göra ytterligare satsningar. Ett annat sätt är att premiera föregångare eller verksamheter är genom digitala plattformar och system, t.ex. kommuner som sammanställer en digital tjänst som överblickar alla möjlighet till att låna, hyra eller deläga en vara. Såväl Helsingborgs som Karlstads kommun nämner sitt befintliga arbete med smartakartan.se.

Vidare visar intervjumaterialet att kommuner kan arbeta med certifiering och diplomering som verktyg inom främjarrollen. Detta är något som lyfts i bl.a. Zvolckas et al. (2019) och Axelsson och Strömbergs (2005) studier där det diskuteras som ett verktyg för att främja utveckling och öka intresset och efterfrågan inom ett område eller en bransch. Samtidigt diskuteras det kunna konkurrera med konsultföretag. Oavsett balansgång mellan dessa delar gavs två exempel på hur kommuner idag arbetar inom området. I Karlstads kommun har de en lokal certifiering av hotell för att uppmuntra hållbara verksamheter inom den lokala turistnäringen. Jönköpings kommun hade sett en möjlighet till att hjälpa och möjliggöra för mindre och medelstora företag att jobba med miljöledningsfrågor utan en alltför hög kostnad och komplexitet som en fullskalig ISO14001-certifiering skulle kräva. Målet är att få fler företag att jobba med miljöledning genom att sänka tröskeln. Vilket enligt intervjupersonen medfört att ett högt antal mindre företag hade kunnat inleda ett arbete med miljöledning. Cirka 60–70 av 90 anslutna företag lyckas att diplomera sig årligen. Hur det drivs beskrivs som följer:

Det är kommunen som organiserar och håller i det, men vi anställer en konsultfirma som projektledning som bl.a. finansieras av pengarna som kommer in genom medlemsavgift. Vid diplomering betalar de även en avgift Svensk Miljöbas, men allt som allt är det ganska små kostnader för företagen. Kommunen arrangerar också en kickoff varje år för företagen och vi ger dem tillgång till material på internet med miljöhandboken och så där, så tanken är att det ska vara enkelt för lokala företag att arbeta med miljöledning.
- Jönköping

Kommunen som tillhandahållare

Många av de initiativ som i intervjumaterialet kunde knytas till rollen som tillhandahållare administrerades eller drevs från specifika förvaltningar och bolag vilket innebar att inte lika djupgående beskrivningar kunde ges som för främjarrollen. Likväl lyftes flera exempel på hur kommunen kunde arbeta i enlighet med rollen som tillhandahållare vilka presenteras nedan.

Ny typ av service eller justering av befintlig

Utöver redan nämnda tjänster från kommunalt håll som miljödiplomering och digitala plattformar nämnde Jönköpings kommun att de bedrivit ett cykelbibliotek där de lokala företagen var målgruppen. Företag fick genom initiativet låna olika typer av cyklar, dels för att företag kostnadsfritt skulle få testa hur de kunde användas i verksamheten, dels för att undersöka hur de mottogs av personal. Även i Växjö har detta erbjudits och där förtydligade intervjupersonen att det var ett EU-finansierat projekt. Växjö möjliggjorde utlåningen genom att skriva avtal med lokala cykelaffärer och erbjuda tjänsten genom dem. Samarbetet ansågs blivit populärt och framgångsrikt.

Växjö kommun skildrar även hur ett lokalt företag var startskottet till att kommunen såg till att investera i en biogastankstation. Kommunen kunde producera biogasen och företaget i fråga drog i trådarna samt såg till att det fanns en initial efterfrågan. Andra tillhandahållarverksamheter kommunen ansågs kunde involveras i var transport och logistik. I samtal med intervjupersonen från Uppsala nämndes hur kommunen investerat i en omlastningscentral för bygglogistik. Det hade däremot gått mindre bra med ett liknande regionalt initiativ benämnt *Omtransporten*, svårigheterna bakom har varit det stora antalet aktörer med olika viljor och önskemål. Växjö kommun pratade i samma termer. Kommunen fann lokala företag initialt positiva till att hitta ett gemensamt system för att minska deras verksamheters behov av transportfordon, drivmedel, etc. Problemet här uppstod emellertid när det fanns ett lösningsförslag som delvis behövde finansieras av de lokala butikerna själva, något som stod i kontrast med flera av verksamheternas nuvarande lösning där transporten ekonomiskt främst belastade ett huvudkontor någon annanstans.

När det kommer till justering av befintlig service berättade intervjupersonen från Eskilstunas kommun hur de inom projektet *Jakten på plasten* kunnat i deras ansvar för skolverksamhet gå tillsammans med företaget Mälarpplast och låtit företaget testa en ny affärsmodell rörande skolmatsalarnas tallrikar av plast och hur många gånger som tallrikarna kan gjas om och fortfarande vara i godkänd standard för livsmedels-säkerhet.

Lokal, ekonomiska medel och samhällsplanering

Som tidigare nämnt beskrev samtliga intervjupersonerna någon typ av initiativ som fordrade en geografisk placering och lokal. Intervjupersonen från Eskilstuna nämnde hur kommunen i verksamheten av återbruksgallerian *ReTuna* samordnar bl.a. arbets-

kraft och lokaler. Jönköping nämnde att deras miljöfikor för företagare finns i lokaler som de har som ett centrum för hållbar utveckling, friluftsliv, natur och kultur. Samma intervjuperson nämnde även ett *Energicentrum* där EKR kunde vara tillgängliga och ha utställningar. Denna plats fanns däremot inte längre kvar, utan tjänstepersonerna är idag placerade inne i en icke offentligt tillgänglig byggnad vilket ansågs ha sänkt tillgängligheten till tjänsten.

Vidare nämndes även finansiering som en av kommunens sätt att kunna påverka det lokala näringslivet, då i termer av hur kommunen med finansiella medel kunde möjliggöra mindre såväl som större samverkansprojekt samt specifika insatser i form av hur kommunen kunde söka och driva externfinansierade projekt med lokala näringslivsaktörer som samverkanspartners. Jönköpings kommun, med hjälp av ett internt miljömålsanslag, hade bl.a. möjliggjort riktade satsningar i samröre med lokala näringslivsaktörer.

Även samhällsplanering nämndes som ett verktyg, främst lyftes översiktsplanen som ett viktigt dokument i arbetet att möjliggöra för en mer hållbar konsumtion och utveckla förutsättningar för att näringslivet kan driva sina verksamheter hållbart. Intervjupersonen från Gävle kommun utvecklade sitt resonemang kring detta och menade utformandet av staden behövde planeras socialt och miljömässigt hållbart, och att det är en framgångsfaktor när hållbarhetsstrategiska personer involveras i planeringsarbetet i tidigt stadie.

Bolag

Hel- och delägda bolag kretsar ofta kring tjänster och samhällsservice i enlighet med tillhandahållarrollen (Zvolska et al., 2019). Gävles kommun har, som tidigare nämnts för främjarrollen, belyst hur personerna från bolagen kan agera experter och rådgivare. De kommuner som explicit nämnde kommunens möjligheter till att påverka och samverka med lokalt näringsliv i förhållande till bolagens tillhandahållarroll var Eskilstuna, Gävle, Uppsala, Helsingborg och Västerås kommuner. Intervjupersonen från Eskilstuna berättade hur bolaget *Eskilstuna Energi & Miljö* var den drivande aktören bakom återbruksgallerian *ReTuna*. Helsingborg nämnde hur bostadsbolaget *Helsingborgshem*, energibolaget *Öresundskraft* och avfallsbolaget *Nordvästra Skånes Renhållnings AB* (NSR) alla är viktiga aktörer för att i samverkan främja en hållbar konsumtion. Bolagens involvering i återvinning av spillvärme nämndes bland annat. Vidare beskrevs NSR ha en stark vilja att klättra högre upp i avfallstrappan och att uppmuntra till att avfallet ska ses som en resurs. Bland annat i form av deras arbete med *Verapark*, vilket är ett cirkulärt ekonomiska centrum för nya cirkulära innovationer i samverkan med forskare och företag. Hutner et al. (2017) beskriver hur hållbar konsumtion kan främjas genom att inkludera avfallsförebyggande som ett översta och genomgående steg inom avfallsstegen, huruvida bolaget anammat och arbetar för detta förtäljde dock inte intervjun.

Förbättring eller omställning

Hur kommuner arbetar för att uppnå en mer hållbar konsumtion kan studeras utifrån huruvida de deltar eller verkar för en inkrementell eller transformativ förändring (Amundsen et al., 2018; Schröder et al., 2019; Hobson & Lynch, 2016; Hermelin & Trygg, 2018). Samtliga intervjupersoner diskuterade kommunens roll för att främja och möjliggöra innovation och testbäddar, vilket Schröder et al. (2019) och Amundsen et al. (2018) menar kunna öppna upp för utveckling inom ramen för en transformativ förändring. Tre av de åtta deltagande intervjupersonerna kom obundet att uttrycka sig i termer av transformativ förändring. Inom ramen för nätverket Uppsala klimatprotokoll förde intervjupersonen ett resonemang om hur initiativet å ena sidan kunde anses lyckat mot bakgrund av att det växer och hittills visat på resultat. Samtidigt som företagen inom nätverket å andra sidan speglade Sveriges näringslivsbild i stort. Detta i form av att de ännu inte kommit till det steget där man lyckats minska sin miljö- och klimatpåverkan "radikalt" utan att det fortfarande mångt och mycket rörde sig om ett "osthyvel-tänk". Längre in i samtalet när diskussionen gått in på påverkan och effekt beskrevs läget på följande vis:

Om vi ska vara ärliga, många företag står inför transformation och andra system som måste till, det här går inte. - Uppsala

Intervjupersonen från Helsingborgs kommun yttrade sig i termer av transformativ förändring på samhällelig skala genom följande resonemang:

Samarbeta på ett nytt sätt som visar vägen till ett annat sätt att leva, än det vi har haft så länge nu. (...). Och det kommer generera nya utmaningar men vi kan iallafall inte jobba likadant som vi alltid gjort för då hade vi löst problemen vid det här laget, och det har vi ju inte. Så vi behöver cirkulär ekonomi och hitta helt nya sätt, som kanske egentligen inte är så helt nya men idag blir det något helt nytt. - Helsingborg

Innovation och testbädd

Flera intervjupersoner nämnde att kommunens arbete var i liten skala och osäkerheten om deras bidrags vikt till en större samhällsförändring kom på tal. Samtidigt fördes diskussioner likt nedan:

Sen kan det ju det här bli som testbädd för de stora företagen, som Ramboll exempelvis. Och sen är det ju bra de kan ge spridningseffekter nationellt eller till andra orter i Sverige, eller internationellt. Om man kommer fram till något bra kan man sprida det inom sin organisation. Skanska, Ikea, är ju jättar som finns på andra platser i världen, men det är förstås svårt att mäta effekten av det. Men det kan ge ett mervärde. - Uppsala

Intervjupersonen från Eskilstuna kommun nämnde mindre start-up företag och nya affärsidéer som ska hjälpa till och agera tjänster för befintliga affärsverksamheter. Bland annat ett större affärsutvecklingsprogram som kommunen driver som inledningsvis riktar in sig på fastighetsteknik:

De som anmäler sig har en idé om en produkt eller tjänst, och de behöver egentligen bara komma ut till en bred kundgrupp för att kanske testa sin produkt eller tjänst. Så där har vi kopplat ihop och haft en roll som spindeln i nätet, undersökt behov bland lokala befintliga företag och så vidare.

- Eskilstuna

Vidare har ett initiativ vid Helsingborgs kommun, H22, ett särskilt fokus på att samverka och driva fram helt nya sätt att göra saker på och är tänkt att kulminera i en större mäsas. Önskan är att satsningen ska driva utvecklingen framåt inom flera hållbarhetsområden och komma till nytta för invånarna men även kretsa tillbaka och komma till nytta till kommunens förvaltningar och bolag. Detta initiativ kan ses som en samtida lokal exemplifiering av hur kommuner kan arbeta med experimentell styrning och testbäddar. Satsningen är politiskt beslutad och finansieringen har säkerställts, bl.a. förmodades bolagen möjliggjort viss finansiering. Projektets fokus på innovation och kommunens roll som samordnare görs tydligt genom följande citat:

Alla förvaltningar har en utsedd samordnare för H22, och varje förvaltning har fått en ganska stor summa pengar för att satsa på innovation. Inte vanlig verksamhetsutveckling, utan hur de kan hitta nya sätt att samarbeta, nya tekniska lösningar, nya vad det nu än är. - Helsingborg

Företag som målgrupp

Flera utmaningar och framgångsfaktorer diskuterades i relation till att nå och arbeta med lokala näringslivet som målgrupp. Schröder et al. (2019) belyser hur insatser kan motverkas av hinder hos den tilltänkta mottagaren vilket färgar även denna studies resultat och analys. Ett relativt flitigt påtalat ämne inom detta område var utmaningen och framgångsfaktorn i att skapa och bibehålla engagemang. Detta har tidigare nämnts varit en viktig byggsten i kommunens roll som främjare, och diskussionerna belyser hur ett ämne kan speglas till att vara såväl en framgångsfaktor som ett hinder (Axelsson et al., 2019). Västerås, Växjö, Gävle, Uppsala och Helsingborg diskuterade ämnet specifikt. Intervjupersonerna från Västerås och Helsingborgs kommuner berättade att engagemanget upplevdes variera, över tid såväl som mellan olika företag. Flera intervju-personer nämnde hur de strategiskt valt att arbeta med de företag som är mest engagerade eftersom de dels ses som nyckelaktörer för att driva utveckling, dels för att det är så många företag i kommunen så en tät samverkan eller kontakt med samtliga inte skulle vara möjlig. Vidare kastade intervjuerna ljus på att det var viktigt att

inkludera rätt personer från respektive företag. Inom ramen för nätverket Uppsala klimatprotokoll åskådliggjordes bl.a. vikten av att företagens ledning såväl som ämneskunnig personal deltog.

Vidare gav intervjupersonerna från Växjö och Jönköpings kommuner exempel på hur det lokala näringslivet har sina specifika förutsättningar som påverkar deras möjligheter till att samverka med kommunen eller ta vara på initiativ utanför deras egen verksamhet, Jönköping skildrar det på följande vis:

Mitt perspektiv är att det ibland är lite svårt att arbeta med hållbar konsumtion med företag. I höstas blev jag kontaktad av Länsstyrelsen om en idé om att hur man skulle kunna arbeta med lokala butiker för att minska deras avfall och arbeta med deras förpackningar, inte bara plastpåsar utan allt möjligt i alla led. Så vi tittade lite snabbt på hur man hade kunnat göra det och jag ringde runt till några butiker för att se om de var intresserade av att göra något, och för hitta någon som kan mycket om det här. Det var blandat, vissa var intresserade medan vissa inte jobbar på det sättet, utan är väldigt centralstyrda och har inte så mycket att säga till om. Och vissa hade ett eget starkt hållbarhetsarbete som de var väldigt styrda av. - Jönköping

Inom ramen för rollen som främjare har storleken på företagen redan nämnts spela roll, t.ex. små eller stora restauranger. En fördel med att nå just stora företag ansågs var att om man nådde utveckling inom ramen för deras verksamhet så omfattades en större mängd material och personer. Större företag upplevdes även ha lättare att delge information och samverka med andra företag och kommunen än mindre företag. Inom ramen för Uppsala klimatprotokoll upplevdes storleken på företagen likt följande:

När vi vänder oss till mindre företag så är det svårjobbat, eftersom de inte har resurser eller har någon extra att avsätta för några möten. Det här med samarbeten har fungerat bättre med större aktörer. Vi har något exempel på en mindre arkitektfirma som lyckas, men det grundar sig i att de jobbar med de här frågorna i alla fall. - Uppsala

Inom samverkansprojektet och nätverket Hållbart Näringsliv Gävle uppmärksammades det att större företag som BillerudKorsnäs och Gevalia gått med såväl som mindre företag med cirkulärt fokus. Gemensamt mellan Uppsala och Gävle är att intervjupersonerna lyfter att de deltagande mindre företagen har en affärsidé med miljö- och klimatfokus medan de större nödvändigtvis inte har det.

Uppföljning och effekt

Intervjumaterialet åskådliggör även kommuners behov av att följa upp sin egen medverkan i olika typer av initiativ såväl som olika samverkansprojekts potential och

resultat. Wolff et al. (2017) belyser att man bör särskilja på påverkan och effekt och intervjumaterialet skildrar en mängd diskussioner i dessa termer för att beskriva hur kommunerna kan arbeta för att påverka och samverka med lokalt näringsliv. De flesta diskussionerna kretsade kring hur svårt det är att följa upp samt att effekterna ligger bortom mätning. Mätning ansågs i dessa fall kunna vara möjliga i framtiden eller som något som alltid skulle behöva ses som en pusselbit av många eller potential till ringar på vattnet. Utsläppsberäkningar som gjordes upplevde inte heller möta upp till arbetet med ekologisk hållbarhet, t.ex. direkta CO₂ekv-utsläpp. Det upplevdes också vara en utmaning att i samverkan med lokala näringslivsaktörer mäta och följa upp lika, det rekommenderades t.ex. inte att begära nytt material åtskilt från företagens egna interna verksamhetsspecifika rapporteringsarbete (Uppsala). Flera kommuner nämnde också hur deras arbete med innovation och testbäddar enbart förmodades få verklig samhällelig påverkan om de skalades upp eller införlivades i stora nationella och internationella företag och att effekten av deras insats därmed alltid skulle vara omöjlig att mäta. Detsamma gällde för vad Västerås nämnde om hur avgörandet av vad som skulle mätas var svårt när det rörde sig om ett långsiktigt arbete. Därtill uppmärksammades hur större projekt i Västerås och Eskilstunas kommuner lockade till sig internationella studiebesök (t.ex. rörande deras arbete med avfallssystem, återbrukscentran och andra samverkansprojekt) vars påverkanspotential var hoppfull men effekt omöjlig kunde mätas.

Lunds kommun och det lokala näringslivet

Besvarandet av studiens andra frågeställning om hur Lunds kommun kan utveckla sitt arbete gentemot det lokala näringslivet för att främja utvecklingen mot en mer hållbar konsumtion tar avstamp från den kunskap som sammanställts i samband med besvarandet av fråga ett. Analysen fokuserar och fördjupar sig emellertid här genom de sju intervjuer som utförts med representanter från Hållbarhetsenheten, Näringslivsenheten, Future by Lund, Energi- och klimatrådgivning, Renhållningsverket, Lunds Kommuns Fastighets AB (LKF) och Krafringen AB. För att på ett sammanhängande sätt beskriva hur intervjuerna uppfattade sitt arbete och kommunens möjlighet till utveckling i samräde med lokalt näringsliv har teman identifierats om vad som karakteriserade intervjuerna vilka presenteras nedan. För en kort bakgrundsbeskrivning av Lunds kommun som fallstudieobjekt se bilaga 3.

Kommunikationsinsatser och rådgivning

Besvarandet av studiens första frågeställning uppmärksammade hur kommuner kan arbeta med kunskaphöjande insatser. Mot bakgrund av att företag och organisationer är betydelsefulla förändringspådrivare förordar Corvellec et al. (2018) en ökning av

information riktade till just denna grupp. I Lunds kommun belystes kommunikations- och dialoginsatser bl.a. bestå av events, föreläsningar, workshops, kampanjer, sociala medier samt att finnas tillgängliga för medborgare och företagare inom ramen för andra arrangemang såsom kulturnatten (Hållbarhetsenheten och Renhållningsverket). Arbetet ansågs vara viktigt, emellertid låg en utmaning i att inte veta vilken effekt arbetsinsatsen gav, och att denna utmaning kan vara där utvecklingspotentialen ligger inom området. Att kunna värdera insatsen förklarades vara ett viktigt verktyg för att kunna motivera insatserna och de resurser som de kräver. I intervjun med representanten vid Renhållningsverket uppmärksammades kommunikationens betydelse för att möjliggöra och uppmuntra beteendeförändring. Kunskap och förståelse beskrevs emellertid behöva backas upp av platsspecifika och sociala förutsättningar. Men anledning av detta framhölls även den tid (decennium) som skulle krävas för att kunna se en reell beteendepåverkan.

Vidare nämndes kommunens arbete med rådgivning och vilka möjligheter och begränsningar detta arbete hade för att driva utveckling inom en mer hållbar konsumtion gentemot målgruppen lokalt näringsliv. Vid Renhållningsverket ingår olika lokala näringslivsaktörer i deras kärnverksamhet i och med deras behov av avfallshantering (t.ex. restauranger, Tetra Pak och fastighetsägare). Verksamheten har två rådgivare som med enskilda verksamheter kunde diskutera bl.a. avfallshantering, sorteringsystem och vikten av att återvinna. I denna kontakt belystes främst den personliga kontakt som kunde skapas mellan tjänsteperson och enskild verksamhet. Huruvida detta kunde utvecklas inom den här studiens fokusområde diskuterades ej närmare, men skulle i relation till vilket ämne dessa tjänster berör och vad som framkommit under intervjukluster 1 vara något att ta i beaktan. Intervjupersonen vid renhållningsverket vidhöll emellertid förvaltningens och kommunens begränsade förutsättningar sett till resurser och möjlighet till inflytande. Andra personer med rådgivarfunktion är placerade vid Hållbarhetsenheten, då med befattningen Energi- och klimatrådgivare (EKR) eller Energicoach, båda med möjlighet att rikta sig till mindre och medelstora företag. Rådgivningen nämndes av fler intervjupersoner än den representant som intervjuades därifrån. Rådgivningen ansågs vara en funktion med tät kontakt med externa aktörer och vara mitt i området för att minska den miljö- och klimatpåverkan som sker inom kommunens gränser men som inte kommunorganisationen själv har rådighet över. EKR förklarades vara såväl en verksamhet tillgänglig för kontakt som en uppsökande verksamhet. Tjänstens ramar gav möjlighet till relationsbyggande och ett långsiktigt och metodiskt arbete inom olika teman, t.ex. energiförbrukning, solceller, elbilar, laddstolpar, isolering, klimatkompensering, tåg, materialsstitut, livsmedel och framtidsprognoser. Oberoendet, kostnadsfriheten och möjligheten till att anta ett holistiskt perspektiv i mötet ansågs vara särskilda styrkor, något som går att återfinna inom intervjukluster 1 och tidigare forskning. Utmaningar i arbetet ansågs vara målgruppens tidsresurser, särskilt mindre företags, samt att nå de företag som inte känner till tjänsten eller ännu inte har ett intresse för att utveckla sin verksamhet inom miljö- och klimatfrågor. Rörande kännedom ansågs möjligheten att vara en uppsökande verksamhet och marknadsföring kunna användas som verktyg. En

styrka i arbetet och en möjlig framgångsfaktor för fortsatt utveckling av arbetet var att arbetsmetoden och tjänsterna var väl etablerade och hade ett stöd och påverkansmöjlighet via regionala och nationella forum. Intervjumaterialet åskådliggjorde även hur EKR och rådgivarna vid Renhållningsverket möter verksamheter med skiftande intresse, kunskap och vilja att arbeta hållbart, och kunskapen som förmedlas behöver anpassas utifrån verksamhetens rådande förutsättningar.

Nätverk

Under intervjuerna inom ramen för intervjukluster 1 lades tonvikt på hur kommuner kunde leda eller delta i större lokala nätverk (t.ex. Uppsala klimatprotokoll, Hållbart Näringsliv Gävle och Karlstad Agenda 2030-protokoll). Lunds kommun nämndes ha ett liknande nätverk, *Klimatalliansen*, vilket initierades av Lunds kommun men som numera drivs av sina 20–30 medlemmar där Lunds kommun är en av dem. Nätverket inkluderar bl.a. aktiviteter i form av föreläsningar, workshops och studiebesök. Pågående planer på att utveckla nätverket var redan på tal, en djupgående beskrivning om detta var emellertid inte möjlig.

I breda ordalag beskrevs nätverk och andra samverkansprojekt generellt behöva besitta vissa egenskaper för att bli framgångsrika, och många påtalade element stämde överens med vad som lyftes inom ramen för intervjukluster 1. Dels fördelar med ett större antal medlemsföretag och en variation av storlekar och branscher, dels att medverkan skulle innebära någon slags nytta för respektive medlem. Detta diskuterades kunna vara i form av erbjudande av att vara med i gemensamma projekt, finansieringsmöjligheter, eller någon slags premiering. Att kommunen specifikt inom ramen för Klimatalliansen deltog under premissen av att vara en av flera medlemmar sågs positivt. Detta i och med att det betydde att medlemmarna tillsammans är så engagerade att de tillsammans kan styra nätverket, och att ledningen därigenom får ett tydligare företagsperspektiv. Utmaningar påtalades ligga i kontinuitet och finansiering av insatser inom nätverkets ramar. Därutöver nämndes nätverket ha en utvecklingspotential till att bredda sig och inte enbart fokusera på klimatpåverkande utsläpp. Detta förmodades inte behöva bli alltför belastande för medlemmarna eftersom det har blivit allt vanligare att företag redan undersöker och rapporterar detta i någon form i sin egen verksamhet (t.ex. GRI eller i förhållande till Agenda 2030). Vidare uppmärksammade representanten från LKF, som är medlem i nätverket, att man inte bör undervärdera ett nätverks potential till att förbereda för kommande initiativ och förändring:

Mycket handlar om tajming av frågorna, att man lite hela tiden gör den här omvärldsbevakningen och nätverkandet, och lyssnar av varandra. Och vid ett tillfälle så sammanstrålar omvärldens tryck, marknadens system, våra kunders efterfrågan, marknadens mognad, kanske lagstiftning, och då, då kan man köra igång med något konkret för att nå gemensamma

målsättningar. Så om man då har koll på varandra sedan innan, och känner varandra sedan innan, så kan man ju lättare fånga upp och snabbare komma till beslut om att ja nu kör vi på detta. - LKF

Att tajming är en faktor och yttre samhällsströmningar och förutsättningar är något som påverkar kommunens möjlighet till att påverka och samverka med lokalt näringsliv var även tydligt och nämndes i någon form i tre av sju intervjuer.

Den interna organisationen och lokala förutsättningar

I besvarandet av studiens första frågeställning kastades ljus på hur kommunens egna förutsättningar medförde såväl utmaningar som styrkor i kommuners möjlighet att påverka och samverka med lokalt näringsliv inom frågor om hållbar konsumtion. I intervjumaterialet med Lunds kommun framhölls särskilt internt samarbete, finansiella och personella resurser samt specifika styrkor som Lunds kommun bör kunna ta tillvara på.

Kommunens bredd och lokala anknytning är enligt intervjukluster 1 och tidigare forskning (t.ex. Palm et al., 2019) såväl en styrka som en utmaning. Detta belystes även inom intervjumaterialet med Lunds kommun. Ett ökat samarbete och utbyte över samtliga organisatoriska gränser åskådliggjordes kunna effektivisera och möjliggöra utökad kontakt med lokalt näringsliv. Att Lunds kommun genomgått en omorganisation nyligen där enheter som inte tidigare legat under samma avdelning nu gjorde det under avdelningen för *Hållbar Tillväxt* sågs som ett gott tecken av flera intervjupersoner. Omständigheter såsom den rådande Covid-19-pandemin och ingen fysisk omplacering av enheterna belystes dock ha medfört att inga nya eller regelbundna former av enhetsöverskridande kontakter ännu etablerats. Intervjuerna klargjorde även att respektive representerad del av kommunen inom detta intervjukluster besatt yrkesspecifik kunskap, externa kontakter och plattformar som kunde användas av flera inom kommunorganisationen, något som till viss del redan gjordes mellan personer på Future by Lund och Hållbarhetsenheten.

För att minimera arbetet i stuprör förespråkades regelbundna naturliga mötesplatser, antingen formellt uppstyrda eller spontant (Hållbarhetsenheten). Intervjun med personen från Näringslivsenheten belyste även ett behov av fler personer inom organisationen som kunde sammankoppla arbetet inom organisationen i stort och möjliggöra smidiga samverkanslösningar. Ökat samarbete betonades kräva ledarskap, en tillåtande kultur och tjänsteutrymme i form av tid (Hållbarhetsenheten, Näringslivsenheten, Future by Lund). Intervjupersonen från Future by Lund sammankopplade därtill den interna organisationen med det samarbete och den samskapande verksamhet som efterfrågades med externa aktörer för att överbygga kommunens begränsade rådighet, och uppmärksammade inom denna kontext fördelar med att vara tillgängliga och ute på fält ofta. Liknande tillgänglighetsaspekt nämndes även inom intervjukluster 1 då Jönköpings kommun nämnde hur fördelar kommit av

att tjänstepersoner arbetat i offentligt tillgängliga lokaler. Ännu en fördel som belystes av representanten från Future by Lund var hur arbetsättet av att vara tillgänglig och arbeta i tät kontakt med många externa aktörer i många sammanhang var att detta ledde till en god uppfattning av behov och förståelse för andra parter förutsättningar och vad som engagerar och lockar just dem att arbeta med hållbarhetsutveckling. Detta uppmärksammades i tidigare forskning vara en förutsättning för att kunna arbeta effektivt gentemot en målgrupp (Wolff et al., 2017; Schröder et al., 2019). Inom denna kontext speglade även representanterna från Renhållningsverket, EKR och Hållbarhetsenheten en bild av att mötet med lokala näringslivsaktörer krävde respekt och förståelse för deras komplexitet, personalomsorg, tidsresurser, vinstintresse samt vad de i sin tur påverkas av, såsom olika trender.

Lunds kommuns utvecklingsarbete och dess möjligheter inom området i relation till den lokala politikens påverkan uppmärksammades också. Dels belystes hur regelbundna blocköverskridande svängningar försämrade möjligheterna till viktigt långsiktigt arbete (Future by Lund), dels hur långsiktigt arbete möjliggjorts genom att kommunorganisationen tidigt fick i uppdrag av politiken att arbeta med bl.a. hållbar konsumtion som ett prioriterat område (Hållbarhetsenheten). Att Lunds kommun hunnit att till viss del se över sin interna organisation rörande miljö- och klimatpåverkan ansågs vara en förutsättning till att vara trovärdig i kontakten utåt. Kommunen som inspiratör lyftes även inom intervjukluster 1, men skiljer sig alltså något här eftersom det inom Lunds kommun snarare sågs som en förutsättning för att inleda och etablera olika samverkansformer med externa aktörer.

Konsumtion och hållbar tillväxt upplevdes även vara en politisk svår fråga vilket kunde försvåra kommunikation och i längden beslutsfattandeprocesser. Därtill uppmärksammade flera intervjupersoner hur begrepps användning av större begrepp såsom *hållbar konsumtion*, *hållbar utveckling* och *cirkulär ekonomi* kunde ses som komplexa samt flytande i deras innebörd och därmed göra att man pratade om olika saker. Något som inom tidigare forskning både diskuterats som gynnsamt och som ett hinder för utveckling (Long, 2015). I en diskussion om begreppet hållbarhet lyfte intervjupersonen från Future by Lund att den hållbara värld man pratar om att uppnå inte är en konstant eller ett tillstånd, utan är något som när det uppnåtts är i fortsatt rörelse. Liknande betonar Corvellec et al. (2020) att begreppet cirkulär ekonomi har potential till en mer hållbar konsumtion och produktion, men som i samtiden ställer många frågor obesvarade om vad det skulle innebära.

Hur lösningar kan skapa nya utmaningar lyftes också, och menades behöva vara något att vara förberedd på. Intervjupersonen från Renhållningsverket lyfte bl.a. hur avfallspåsar till frukt och grönsaker börjat användas istället för plastpåsar i livsmedelsbutiker, något som menades i större grad behöva granskas utifrån hur hållbar lösningen är och huruvida livsmedelskedjorna möter kravställningarna på avfallspåsar i de fall de vill börja tillverka egna. Att som tjänsteperson följa, informera och våga gå tillbaka till grundproblematiken, vara faktakunnig och noggrann om de olika lösningarna och inte sköljas med i svängningar och trender tyddes vara av vikt för att kunna främja och nå långsiktigt hållbara lösningar.

Innovation och testbäddar

Analysen av studiens första frågeställning åskådliggjorde en positiv syn på kommuners möjlighet till att arbeta inom området innovation och testbäddar. Intervjumaterialet från Lunds kommun belyser kommunens roll i att arbeta med innovation och testbäddar som en självklar del att inkludera i kommunens arbete med samhällsutveckling, men uppmärksammades även ha utvecklingspotential.

Representanten från Renhållningsverket lyfte bl.a. att de gärna deltog i projekt om det fanns något de kunde bidra eller ta tillvara på därinom, men att personalresurserna inte räckte till för alla förfrågningar som de mottager. Intervjupersonen belyste även hur deras deltagande i innovationsprojekt kunde spridas:

Men som du märker blir det fortfarande små lokala projekt. Men samtidigt har ju kommuner koll på varandra, så i långa loppet kan man ju säga att kommuner tillsammans är starka. Så har flera kommuner kört likartade projekt och kommit fram till samma slutsats, då är det ju något man kan börja sprida. - Renhållningsverket

Vid Hållbarhetsenheten har flera innovationsprojekt initierats, drivits och avslutats genom åren. Projekten ansågs vara en mycket viktig del i verksamheten och ska ha bidragit till att Lunds kommun har kommit så långt i deras hållbarhetsarbete. För närvarande finns flera projekt igång och externa parter såsom företag och akademi finns som partners i majoriteten av dem. En styrka som framhölls i detta arbete är kommunens erfarenhet i att arbeta i området. De utmaningar som lyftes var projektens korta tidsramar. Att få projekten att gå från initial idé till utfall eller fungerande verksamhet under en så kort tid som 1–3 år var en utmaning trots vissa möjligheter till förlängning från den externa finansiären. Vidare upplevdes mindre företag ha svårare att involveras i projekten eftersom det bl.a. krävde betydande resurser för att kunna både täcka deltagande men också redovisning och uppföljning. Vanligast var det att större företag, akademi och bolag ingick i projekten.

Ett större och långtgående samverkansprojekt lett av kommunen är Future by Lund, vilken är en samskapande verksamhet för många innovationsprojekt. Ett tjugotal mindre projekt beskrevs idag vara igång. Tjänstepersonerna inom projektet beskrevs ha en roll att stödja och vidareutveckla, och även i vissa fall ställa krav. Representanterna från såväl Näringslivsenheten som Future by Lund beskrev projektet i ordalag av att staden kunde ses som en testplattform för öppen innovation. Gemensamt för initiativen inom projektet är att man går in med en idé eller ett problem, och lösningen och resultatet är öppet. Efter en inledande dialog beskrevs sedan projektet ta en form, bl.a. av att en eller flera parter tar ansvar för att undersöka en lösning. Kommunen kan vara en av dessa, eller efter detta möte inte inkluderas i det fortskridande arbetet förutom vid återkoppling.

Att hitta lösningar på ohållbara konsumtionsmönster, tillsammans, som tar tag i grundproblematiken, med ett s.k. öppet innovationstänk lyftes hade kunnat innebära

andra lösningar än vad vi har fått se idag i samhället (Näringslivsenheten och Renhållningsverket).

Kommunens egen nytta av innovationsprojekten inom ramen för Future by Lund beskrevs vara en möjlighet till lärande. Berörda förvaltningar inom olika projekt kunde delge sin kunskap om vilka olika hänsynsområden som behövde mötas, och de kunde i sin tur lära hur en eventuell innovation skulle komma att påverka deras arbete. Ett exempel är det pågående innovationsprojektet och företaget *Elonroad*. I och med att Lund gör sig tillgänglig som en testbädd involveras bl.a. Tekniska förvaltningen och Stadsbyggnadsförvaltningen. Stadsplanerare får veta vad en storskalig implementation skulle kunna innebära för dem, vilka ingrepp i stadsmiljön som i och med det skulle kunna både undvikas och behövas. Inom projektet är det för kommunen lärandet man vill åt. Detta är också ett exempel på kommunen kan ta en aktiv roll och erbjuda testmiljöer, såsom lokaler, verksamheter och offentliga miljöer. Att arbetet erbjöd lokalt lärande, och i viss mån lokal påverkan på vad för företag som etablerade sig i Lund och vilka möjligheter det ger till olika aktörer konsumera mer hållbart, poängterades emellertid inte vara huvudmålet med arbetet:

Att det ger avtryck i Lund är bra, men om det ger avtryck internationellt så känner vi att vi har lyckats. - Näringslivsenheten

Kraftringen belyste därtill vissa innovationers potential till att kunna formas efter olika ändamål, t.ex. ett sensornätverk benämnt *LoRa* som togs fram inom ramen för Future by Lund men som nu Kraftringen hade ansvar för. Ett sensornätverk som belystes kunde användas till mycket, och är en tjänst Kraftringen arbetar med som kan få verkan på långt fler områden än rörande deras kärnverksamhet energi- och värmeproduktion.

Flera utmaningar uppmärksammades rörande kommunens arbete med innovation och testbäddar. Utöver tidsaspekten som redan nämnts noterades även kulturella, juridiska och ekonomiska förutsättningar, vilka man fick arbeta utifrån eller ta ställning till, t.ex. IP-rättigheter (Näringslivsenheten, Future by Lund och Hållbarhetsenheten). Vidare nämnde intervjupersonen från Renhållningsverket hur innovationer och nya lösningar inte per automatik betyder långsiktiga lösningar som ryms inom ramen för cirkulär ekonomi.

Kommunala bolag

Inom intervjukluster 2 intervjuades representanter från två kommunala bolag, Kraftringen och LKF, med syftet att få ta del av deras upplevelser om hur de och kommuner kunde samverka med och påverka lokalt näringsliv. Detta grundar sig i att bolag frekvent nämndes som aktörer som var viktiga inom såväl främjar- som tillhandahållarrollen inom intervjukluster 1.

Det framkom i intervjuerna att resurserna för att ingå i hållbarhetsprojekt i samverkan med andra hade ökat med åren, och att de såg sig själva som utvecklingsaktörer bortom sin egen verksamhets direkta affärsram. Bland annat lyftes kunskap, finansiella resurser och tillhandahållning av lokaler och testbäddsverksamhet som några verktyg de kunde bidra med i samverkansprojekt. Representanten från Krafringen belyste att engagemanget hade till viss del ökat tack vare Lunds kommunorganisations ökade intresse för att samarbeta och samordna. Det tillsammans med yttre påverkan såsom högre krav från kunder har gjort att de deltagit i många samverkansprojekt de senaste åren. Att lägga resurser på samverkan och samskapande belystes emellertid kunna behöva stramas åt framöver i och med en ny strategi med nya interna riktlinjer om krav om tydlig affärsnytta. Samtidigt så satte strategin även på pränt att Krafringen önskar ta en riktning mot att ta en större integratörsroll, dvs. att integrera deras olika affärsområden men också samverkansplattformar och i och med det kunna erbjuda deras kunder helhetslösningar:

Vi ska inte bara vara leverantören av värme eller el, utan vi ska gå ett steg längre och det kommer bli ännu mer samverkansinriktat. - Krafringen

LKFs kärnverksamhet kretsar kring privata hyresgäster men de tillhandahåller även 200 kommersiella lokaler som rymmer bl.a. livsmedelsaffärer, frisörer, apotek samt kommunala verksamheter såsom förskolor. En dialog kring miljö- och klimatfrågor beskrevs inte som etablerad så utrymme och vilja nämndes finnas för utveckling. Bland annat inom ramen för där de redan har kontakt med aktörerna gällande uppvärmning, avfall och inredning. Detta beskrevs kunna yttra sig i form av gröna hyresavtal, avfallsförebyggande samtal och information om fossilfri uppvärmning som kunde väcka intresse eller möjliggöra företagsprofilering. Under intervjun uppmärksammades även kopplingen mellan LKFs mål om att erbjuda sina privata hyresgäster en hållbar vardag och vad det innebär rörande vilka förutsättningar som måste skapas för dessa personer för att det ska vara möjligt. LKF berör därmed samhällsutveckling och lokalt näringsliv i den bemärkelsen av att de vill samverka med och locka till sig företag som erbjuder tjänster förenliga med hållbar konsumtion gentemot deras privatkunder, t.ex. inom restaurang, delningstjänster och logistik. En utmaning i detta var dock att vissa önskade samverkansaktörer inte ännu fanns eller var i uppstartsläge. Detta knyter an till tidigare avsnitt inom nätverk och samverkan, och hur flera yttre omständigheter måste sammanstråla för att en betydlig förändring ska kunna vara möjligt inom ett område där flera branscher verkar. Klimatneutralt byggande upplevdes vara ett område som började närma sig detta skeende, och var något representanten från LKF lyfte som särskilt intressant område för dem just nu. Vilket innebar en kontinuerlig omvärldsbevakning om hur det går kring klimatberäkningar, rimliga kravställningar, engagerade entreprenörer, etc.

Lund kommun som främjare och tillhandahållare

De specifika initiativ och arbetssätt som har uppmärksammats inom detta avsnitt rörande Lunds kommun har visats sig beröra både rollerna som främjare och tillhandahållare. Likt intervjukluster 1 har rollen som främjare fått större uppmärksamhet, men viss klarhet kring hur bl.a. fastighetsbolag kan verka inom ramen som tillhandahållare har framträtt. De teman som identifierats i intervjumaterialet kretsade kring kommunikation, rådgivning, nätverk, internt samarbete, innovation, uppföljning och samverkan med bolag. De kan anses centrala för att beskriva dagens arbete och skapa förståelse för former för utveckling.

Slutsatser och diskussion

Den här studien ämnar öka förståelsen för hur kommuner kan påverka och samverka med lokalt näringsliv för att främja en hållbar konsumtionsutveckling. I detta avsnitt sammanfattas och diskuteras studiens resultat i form av tre teman, varav de två första är specifikt kopplade till respektive frågeställning och den tredje till båda. Kapitlet avslutas med att redogöra för studiens användningsområde och förslag till framtida forskning.

Karaktärsdrag i arbetet för hållbar konsumtion

Det finns en stor variation i hur kommuner kan arbeta för att påverka och samverka med det lokala näringslivet. Gemensamt ansåg alla deltagare att respektive kommun hade någon form av främjare- och tillhandahållarroll att verka inom. Rollerna som främjare och tillhandahållare sågs därtill kunna verka som språngbrädor till varandra samt verka simultant. Sammantaget tydliggör studien att det finns utrymme för att driva utvecklingen mot en mer hållbar konsumtion med lokalt näringsliv som målgrupp.

Många yttringar av främjarrollen inkluderade kunskapshöjande insatser, t.ex. ämnesspecifika projekt eller informationskampanjer, återkommande träffar, nätverk och årliga evenemang. Vidare uppmärksammades det kontinuerliga arbetet med rådgivning från kommunorganisationen eller från del- eller helägda kommunala bolag. Därtill betonades kommunens möjligheter till att kunna samordna, delta, initiera, och driva samverkan i olika former. Kommuners roll i realiseringen och samordningen av större branschöverskridande samverkansprojekt i form av nätverk med gemensamma målsättningar framhölls särskilt tydligt. Kommunernas arbete inom ramen som tillhandahållare visar sig i den här studien kunna vara i form av ekonomiska resurser, digitala tjänster, tillhandahållandet av verksamheter eller lokaler för testbäddar, eller lokal och drift av cirkulära centran. Det lokala näringslivet kopplades in genom att tjänsterna riktade sig till dem eller genomfördes i samverkan med dem.

Det gjordes evident att kommuner kunde i sitt arbete som främjare och tillhandahållare dra nytta av sin lokala kännedom och möjlighet till att skapa relationer med och förståelse för lokala näringslivsaktörer. Detta breddar kommunernas redan särskilda verksamhetsöverskridande kontaktnät som tillsammans med sin neutralitet och förtroende kan skapa goda förutsättningar till att arbeta som en värdefull matchmaker. De kan det vill säga arbeta för att främja en hållbar konsumtion genom att bevaka, snappa upp och sammankoppla aktörer och initiativ. I och med detta kan de därtill verka för att det som utvecklas i lokalsamhället är inkluderande, alternativt

tidigt se tendenser om så inte är fallet och agera på detta (Palm et al., 2019; Kronsell & Mukhtar-Landgren, 2018).

Studiens särskilda fokus på näringslivet tillför ökad kunskap om hur kommunala tjänstepersoner upplever mötet med just denna grupp och deras förståelse för deras förutsättningar, vilket färgar hur kommuner utformar sitt arbete gentemot dem. Diskussioner kännetecknades av behovet av att respektera företagets resurser i form av tid och personal, vikten av att nå ut och nå ut till rätt person, och hur engagemanget kan variera över tid samt mellan olika branscher och företagsstorlekar. Detta medförde bl.a. att kommunerna gjorde strategiska val i vilka de samarbetade med. Vidare uppmärksammades upplevelsen av företagets egen syn på deras möjligheter till samverkan med kommunen, dels med anledning av att deras eget hållbarhetsarbete, dels för att vissa företag ingick i centralt styrda kedjor.

Genomgående uppmärksammades hur interna resurser påverkade möjligheterna till att påverka och samverka med det lokala näringslivet. Därtill synliggjordes hur ökad extern kontakt och samverkan kunde öka vikten av samordning internt. Vidare belystes hur kommuner kunde arbeta med olika grad av integrering av miljöfrågor inåt i kommunorganisationen med ändamålet att få effekt i de olika kontaktytor som fanns med lokalt näringsliv utåt verksamheten. Därtill skildrade politiskt stöd, ekonomiska resurser och intern organisationsstruktur speglingen om vad som både kan bli ett hinder eller en framgångsfaktor (Axelsson et al., 2019).

Möjligheter i Lunds kommun

De specifika initiativ och arbetssätt som uppmärksammades av intervjupersonerna från Lunds kommun och som kan få större utrymme eller förståelse berör följande teman: kommunikation, rådgivning, nätverk, internt samarbete, innovation och samverkan med bolag.

Lunds kommuns nuvarande kommunikations- och dialoginsatser beskrevs som värdefulla, till vilken grad de riktade sig till olika lokala branscher eller liknande utrönande emellertid inte intervjumaterialet. En idé är att i större grad inkludera eller rikta sig till lokalt näringsliv inom de kommunikations- och dialogplattformar som redan finns med dessa aktörer. Förslagsvis med olika fokuspunkter på en mindre miljö- och klimatpåverkande verksamhet eller implementering av cirkulär, delnings och avfallsförebyggande initiativ. Samt hade andras initiativ kunnat lyftas som ligger i linje med kommunens målsättningar inom hållbar konsumtion. Analysen gav även särskilt utrymme till kommunens befintliga rådgivning som utifrån materialet bör kunna fortsätta expandera rörande vilka fält som inkluderas och ta vara på de redan etablerade kontaktytorna. Dels för påverkan, dels för policyacceptans (Söderholm, 2012). Sammantaget kan utökad dialog även vara fördelaktigt utifrån det belysta behovet av att känna sin målgrupp (Wolff et al. 2017), och vad som beskrevs som behovsanalys och kunskap om företags komplexitet i studiens sammanlagda intervjumaterial. Detta

berör självfallet all typ av kontakt med det lokala näringslivet och återfinns även i resterande arbetssätt.

Lunds kommun visade sig ha många kontaktytor. En integrering av kontaktnät och förståelse för olika interna arbetsformer fanns men uppmärksammades kunna stärkas. Detta skulle bl.a. kunna öka bilden av kommunen som en enhet och förbättra relationen med externa aktörer i stort. Inåt kan det också öka olika projekts och initiativs potential, även om det kräver resurser och samordning av ansvar. Kort sagt, ett stärkt samarbete inåt kan förbättra och samla arbetet utåt. Vidare påtalades behovet av fler personer med möjlighet och internt formellt eller informellt mandat till att jobba över förvaltningsgränser och samordna kommunen. Något som tillsammans med ökat externt nätverkande påtalades kräva en kombination av engagemang, ledarskap, prioritering, och frigörelse av resurser. Vidare var det påtagligt att organisationer färgas av sina anställda. Att ta vara på, engagera, driva personer och framförallt skapa en tillåtande kultur för personer som innehar nyckelpositioner att arbeta för och utveckla arbetet där kommunen inte besitter rådighet kan vara något av en sammanställning av den utvecklingspotential som påtalades för "personen i organisationen". I bevarandet av studiens första frågeställning påtalades utmaningen med internt samarbete i form av ekonomi i stuprör, något som inte kom på tal i intervjuerna med Lunds kommun men bör kunna ses som en utmaning som kan komma att intensifieras vid ökad samverkan med externa aktörer som förutsätter internt samarbete.

Rörande de initiativ som redan var etablerade tydde intervjumaterialet på att fler företag kunde engageras i nätverket Klimatalliansen och att nyttan av att vara med kunde öka. Hur kommunens mandat såg ut i den frågan mot bakgrund av att de numera var en av flera medlemmar kunde emellertid inte avgöras utifrån intervjumaterialet. Sett till de initiativ som togs upp i besvarandet av den första frågeställningen verkar det emellertid finnas potential att ta inspiration från liknande nätverk såsom Uppsala klimatprotokoll, Karlstads Agenda 2030-protokoll och Hållbart Näringsliv Gävle. Oavsett Klimatalliansens väg framåt uppmärksammades vikten av att ha ett forum likt detta för att ha en plattform över tid som möjliggör att deltagarna kan lära känna varandra inför det tillfälle då gemensamt agerande kan ske.

Med tanke på att hållbar konsumtion är ett brett område, vilket beskrivs i den här studiens inledande kapitel, skulle även många av de initiativ som redan bedrivs gentemot lokalt näringsliv idag kunna breddas. Det vill säga inte enbart fokusera på direkta CO_{2ekv} utsläpp utan ta ett helhetsgrepp som snarare fokuserar på konsumtionens ekologiska, och även sociala och ekonomiska påverkan. Dels för att driva på arbetet inom detta område i enlighet med LundaEkos prioriterade område om hållbar konsumtion, dels för att det öppnar utrymme för variation och nytänkande kring insatser och samverkansmöjligheter. Vilket det sistnämnda ansågs kunna vara en fördel för att över tid kunna bibehålla engagemang inom intervjukluster 1. Mot bakgrund av att tidigare forskning visar att de mest vanliga konsumtionsområdena rörande kommuners arbete utåt gentemot lokalt näringsliv är uppvärmning och elanvändning (Axelsson et al., 2019) borde det finnas en utvecklingspotential att i

högre utsträckning jobba med olika sorters styrmedel inom de andra områdena som nämndes. En utvecklingspotential som även borde kunna gälla Lunds kommun. Dessa områden var avfall, resvanor, vatten, byggnation, byggmaterial, livsmedel, flygresor, kontorsmöbler- och material, elektronik samt finansiella placeringar. Lunds kommun klimatpolitiska råds senaste rapport (2020) belyser bl.a. hur företagen inom Klimatalliansen efterfrågar hjälp från kommunen för att uppnå en mer hållbar arbetspendling.

Mot bakgrund av att bolag ses som värdefulla samarbetspartners inom såväl intervjukluster 1 som 2 så borde det goda samarbetet med kommunala bolag fortsätta och värnas om. De beskrev sig själva såväl som upplevdes av andra som aktörer som kunde bidra med expertis, testbäddsmiljöer, kontaktytor och resurser. Därtill beskrev de sig även uppskatta kommunorganisationens engagemang, samordning och inbjudningar till deltagande.

Avslutningsvis synliggör besvarandet av studiens första frågeställning att det går att arbeta på fler sätt än ovan nämnda, t.ex. ett mer strategiskt arbete med matchmaking, digitala plattformar, andra former av premiering, välkommandet och tillvaratagandet av andras initiativ, delnings- och återbrukscentran samt ett strategiskt arbete med specifika utställnings- och mötesplatser. Lunds kommuns specifika resurser och förutsättningar för att jobba för och inom dessa områden behöver såklart stå i centrum för ett avvägande av dessa olika typer av initiativs potential och genomförbarhet.

Uppföljning och förändringspotential

Kommuners möjligheter att följa upp arbetet med att påverka och samverka med lokalt näringsliv togs upp i analysavsnittet i besvarandet av båda frågeställningarna. Slutsatsen är att det är svårt att få en fullgod bild av olika projekts och initiativs påverkan och effekt i enlighet med Wolffs et al. (2017) uppdelning. Detta kan grunda sig i att det arbete som står i fokus i den här studien kännetecknas av att kommunen enbart verkar som en pådrivare eller samordnare, och bidrar därför med en av flera pusselbitar. Även om en konkret åtgärd och effekt kan påvisas där kommunen agerat främjare eller tillhandahållare går det inte alltid att tydliggöra kommunens betydelse för uppfyllelsen, mer än i form av t.ex. undersökningar av upplevelser. En diskussion behövs om mätbarhetens värde och utformning i frågor om samverkan, långsiktigt arbete, när en kombination av styrmedel används och när ovisshet råder om framtida potential eller om lärande.

Intervjumaterialet visade emellertid att gemensamma eller projektspecifika målsättningar eller uppfyllda åtgärder möjliggjorde viss uppföljning. Vidare belystes kommunen vara en liten aktör i relation till syftet om en utveckling mot en mer hållbar konsumtion i samhället. Med sina begränsade möjligheter ansågs kommunens främsta möjligheter ligga i spridning i såväl vertikala som horisontella led. Intervjumaterialet

präglades av tankar och åtgärder i linje med både successiv förändring och en större omställning inom specifika branscher. Kommunens möjligheter att arbeta med lokalt näringslivs rörande testbäddar och innovationsarbete framhölls, något som Monaghan et al. (2016) och Kronsell och Mukhtar-Landgren (2018) lyfter som en möjlighet för kommuner att verka katalysator till större samhällsutveckling.

Sammanfattningsvis, att mäta det som går kan vara vilseledande mot bakgrund av olika initiativ och samverkansformers reella påverkan, effekt och potential. Likväl är det av vikt att i den form som är möjligt mäta olika insatsers utfall och värdera dess potential till att bidra till en utveckling i önskad riktning – i relation till kommunens insats – för att kunna prioritera resurser.

Avslutningsvis ska det nämnas att i arbetet med lokal samhällsutveckling i samverkan med externa aktörer är det av vikt att vara lyhörd till vilka intressen och vilka företag som får utrymme och inflytande i formandet av framtiden (Khan, 2013). Detta berör bl.a. hur intervjukluster 1 åskådliggjorde att större företag hade större möjlighet att engagera sig i samverkansprojekt. Medvetenhet om detta samt en ständig förbättring av transparens är en förutsättning för kommunen att kunna agera inom sin roll som lokal utvecklingsaktör med ett fortsatt högt förtroendekapital.

Studiens bidrag och framtida studier

Den här studien har bidragit med en fördjupad och uppdaterad förståelse för hur kommuner kan påverka och samverka med lokalt näringsliv för att främja utvecklingen mot en mer hållbar konsumtion. Värt att notera är att den här studien endast inkluderar större kommuner som förmodats arbeta aktivt gentemot lokalt näringsliv inom konsumtionsfrågor. Resultatet ger därför inte en samlad bild över hur svenska kommuner i allmänhet arbetar utan pekar snarare på hur kommuner kan arbeta. Mer ingående studier av de utvalda kommunerna eller en undersökning med ett större antal kommuner skulle troligtvis ge fler exempel på hur arbetet kan yttra sig och utvecklas vidare. Studien ger även förståelse för kommunala tjänstepersoners perspektiv, något som kan vara värdefullt för fler än dem själva, exempelvis regionala samverkansorganisationer eller lokala näringslivsaktörer.

Studien berör ett flertal områden inom vilka fortsatta studier vore fördelaktigt för att ge en fullödig bild av kommuners arbete med, och möjligheter, att främja utvecklingen mot en mer hållbar konsumtion. Det gäller exempelvis djupare analys av hur samhällsplanering kan användas i det syftet, hur olika målkonflikterna koncentreras i den lokala implementeringen av projektidéer och påverkar arbetet samt i vilken utsträckning samverkan med näringsliv anses ligga i kommuners uppdrag. I periferin av den här studiens fokusområde har även flera kunskapsluckor medvetet lämnats obesvarade, och de skulle samtliga med fördel komplettera förståelsen för hur kommuner kan arbeta med frågan. Dessa är lokala näringslivsaktörers eget perspektiv, vertikala och horisontella offentliga relationer, politiska studier samt samverkan med

forsknings- och utbildningsorgan. Mot bakgrund av att Anantharam (2018) poängterar att man ska vara aktsam i utvecklandet av nya former av konsumtionslösningar med anledning av att de kan bibehålla eller skapa nya sociala orättvisor, så kan även sociala hållbarhetsaspekter behöva integreras i förståelsen.

Tack

Ett stort tack till alla tjänstepersoner som under intervjuerna delat med sig av sina erfarenheter och kunskaper. Tack även till mina handledare Jamil Khan och Roger Hildingsson vid Lunds universitet för värdefullt stöd längs vägen.

Jag vill också rikta ett särskilt tack till Lunds kommun och alla på Hållbarhetsenheten, särskilt Anna-Karin Poussart, för det kontinuerligt inspirerande och varma bemötandet som jag fått uppleva sen den dag jag satte min fot på kommunkontoret.

Referenser

- Aktuell hållbarhet. (2019). *Kommunrankingen: Så jobbar kommunerna med miljöfrågan 2019*. Aktuell hållbarhet. Stockholm. URL ej tillgänglig.
- Amundsen, H., Westskog, H., Hovelsrud, G. K., Karlsson, M., & Aall, C. (2018). Local governments as drivers for societal transformation: towards the 1.5 °C ambition. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 31, 23.
<http://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=edo&AN=129753295&site=eds-live&scope=site>
- Anantharaman, M. (2018). Critical sustainable consumption: a research agenda. *Journal of Environmental Studies & Sciences*, 8(4), 553.
<http://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=edb&AN=132697398&site=eds-live&scope=site>
- Axelsson, K., André, K., & Dawkins, E. (2019). *Utmaningar och möjligheter i kommunernas arbete med hållbar konsumtion*. Hämtad 2020-05-25 från <https://www.sei.org/wp-content/uploads/2019/12/axelsson-unlock-report-2019.pdf>
- Axelsson, U., & Strömberg, A. (2005). *Kommunernas roll i näringslivets arbete för en hållbar utveckling*. IVL Svenska miljöinstitutet. Hämtad 2020-05-25 från <http://www3.ivl.se/rapporter/pdf/B1616.pdf>
- Betsill, M., & Bulkeley, H. (2007). Looking Back and Thinking Ahead: A Decade of Cities and Climate Change Research. *Local Environment*, 12(5), 447-456.
<https://doi.org/10.1080/13549830701659683>
- Bryman, A. (2016). *Social research methods* (Fifth edition ed.). Oxford University Press.
<http://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=cat07147a&AN=lub.4718593&site=eds-live&scope=site>
- Büchs, M., & Koch, M. (2019). Challenges for the degrowth transition: the debate about wellbeing. *Futures*, 105, 155-165. <https://doi.org/10.1016/j.futures.2018.09.002>
- Bulkeley, H., & Kern, K. (2006). Local Government and the Governing of Climate Change in Germany and the UK. *Urban Studies*, 43(12), 2237.
<http://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=edsjsr&AN=edsjsr.43198331&site=eds-live&scope=site>
- Corvellec, H., Böhm, S., Stowell, A., & Valenzuela, F. (2020). Introduction to the special issue on the contested realities of the circular economy. *Culture & Organization*, 26(2), 97-102. <https://doi.org/10.1080/14759551.2020.1717733>
- Corvellec, H., Ek, R., Johansson, N., Svingstedt, A., Patrik, Z., & Zapata Campos, M. J. (2018). *Waste prevention is about effective production and thoughtful consumption - not about waste: Seven lessons from the research project from waste management to waste prevention*. Helsingborg: Department of service management and service studies, Lund university. Hämtad 2020-05-25 från https://portal.research.lu.se/portal/files/64572692/From_waste_management_to_waste_prevention_Final_report_in_English_August_2018.pdf

- Corvellec, H., & Stål, H. I. (2019). Qualification as corporate activism: How Swedish apparel retailers attach circular fashion qualities to take-back systems. *Scandinavian Journal of Management*. <https://doi.org/10.1016/j.scaman.2019.03.002>
- Ellen MacArthur Foundation. (2019). *Completing the Picture: How the Circular Economy Tackles Climate Change*. Hämtad 2020-05-25 från www.ellenmacarthurfoundation.org/publications
- Förenta Nationerna (2019). *Sustainable consumption and production - Sustainable Development Goals Knowledge Platform 2019*. Hämtad 2020-05-25 från <https://sustainabledevelopment.un.org/topics/sustainableconsumptionandproduction>
- Dawkins, E., André, K., Axelsson, K., Benoist, L., Swartling, Å. G., & Persson, Å. (2019). Advancing sustainable consumption at the local government level: A literature review. *Journal of Cleaner Production*, 231, 1450-1462. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.05.176>
- Dirckinck-Holmfeld, K. (2015). The options of local authorities for addressing climate change and energy efficiency through environmental regulation of companies. *Journal of Cleaner Production*, 98, 175-184. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2014.12.067>
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Towns, A. E., & Wängnerud, L. (2017). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad* (Femte uppl.). Wolters Kluwer. <http://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=cat07147a&AN=lub.4951372&site=eds-live&scope=site>
- Ghisellini, P., Cialani, C., & Ulgiati, S. (2016). A review on circular economy: the expected transition to a balanced interplay of environmental and economic systems. *Journal of Cleaner Production*, 114, 11-32. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2015.09.007>
- Hermelin, B., & Trygg, K. (2018). Local approaches to sustainable development with case studies from Sweden. *Scottish Geographical Journal*, 134(3/4), 97-102. <https://doi.org/10.1080/14702541.2018.1536279>
- Hobson, K., & Lynch, N. (2016). Diversifying and de-growing the circular economy: Radical social transformation in a resource-scarce world. *Futures*, 82, 15-25. <https://doi.org/10.1016/j.futures.2016.05.012>
- Hult, A., & Larsson, J. (2016). Possibilities and problems with applying a consumption perspective in local climate strategies - the case of Gothenburg, Sweden. *Journal of Cleaner Production*, 134, 434-442. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2015.10.033>
- Hultman, M., Bonnedahl, K. J., & O'Neill, K. J. (2016). Unsustainable societies - sustainable businesses? Introduction to special issue of small enterprise research on transitional Ecopreneurs. *Small Enterprise Research*, 23(1), 1-9. <https://doi.org/10.1080/13215906.2016.1188719>
- Hutner, P., Thorenz, A., & Tuma, A. (2017). Waste prevention in communities: A comprehensive survey analyzing status quo, potentials, barriers and measures. *Journal of Cleaner Production*, 141, 837-851. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.09.156>
- Jochen, W., Kevin Kam Fung, S., Makarand Amrish, M., Stephanie, Q. L., & HaeEun Helen, C. (2019). Platforms in the peer-to-peer sharing economy. *Journal of Service Management*, 30(4), 452-483. <https://doi.org/10.1108/JOSM-11-2018-0369>
- Khan, J. (2013). What role for network governance in urban low carbon transitions? *Journal of Cleaner Production*, 50, 133-139. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2012.11.045>

- Kronsell, A., & Mukhtar-Landgren, D. (2018). Experimental governance: the role of municipalities in urban living labs. *European Planning Studies*, 26(5), 988–1007. <https://doi.org/10.1080/09654313.2018.1435631>
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun* (Tredje uppl.). Studentlitteratur. <http://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=cat07147a&AN=lub.4025692&site=eds-live&scope=site>
- Lieder, M. & Rashid, A. (2016). Towards circular economy implementation: A comprehensive review in context of manufacturing industry. *Journal of Cleaner Production*, 115, 36–51. DOI: 10.1016/j.jclepro.2015.12.042
- Long, G. (2015). The Idea of Universality in the Sustainable Development Goals. *Ethics & International Affairs*, 29(2), 203–222. <https://doi.org/10.1017/S0892679415000076>
- Lunds klimatpolitiska råd. (2019). *Rapport 2019*. Lund: Lunds kommun. Hämtad 2020-05-25 från https://lund.se/globalassets/lund.se/bygg_bo/klimat-miljo-och-hallbarhet/klimatpolitiska-radets-rapport-2019.pdf
- Lunds klimatpolitiska råd. (2020). *Rapport 2020*. Lund: Lunds kommun. Hämtad 2020-05-25 från <https://www.lund.se/contentassets/9b2829c0c9cf4de8b98eff406bb5fd61/klimatpolitiska-radets-arsrapport-2020.pdf>
- Monaghan, P., North, P., & Southern, A. (2016). Ecological empowerment and Enterprise Zones: pain free transitions to sustainable production in cities or fool's gold? *Journal of Cleaner Production*, 134, 395–405. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.03.013>
- Moreau, V., Sahakian, M., Griethuysen, P., & Vuille, F. (2017). Coming Full Circle: Why Social and Institutional Dimensions Matter for the Circular Economy. *Journal of Industrial Ecology*, 21(3), 497–506. <https://doi.org/10.1111/jieec.12598>
- Naturvårdsverket. (2019). *Fördjupad analys av den svenska klimatomställningen 2019: Industrin i fokus*. (Artikelnr. 6911). Hämtad 2020-05-25 från <https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6911-7.pdf?pid=25851>
- Naturvårdsverket. (2018). *Att göra mer med mindre: Nationell avfallsplan och avfallsförebyggande program 2018–2023*. (Artikelnr. 6857). Hämtad 2020-05-25 från <https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6857-8.pdf?pid=23951>
- Nässén, J., & Holmberg, J. (2009). Quantifying the rebound effects of energy efficiency improvements and energy conserving behaviour in Sweden. *Energy Efficiency*, 2(3), 221–231. <http://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=edsswe&AN=edsswe.oai.research.chalmers.se.108651&site=eds-live&scope=site>
- Nikolaou, I. E., Tsalis, T. A., & Evangelinos, K. I. (2019). A framework to measure corporate sustainability performance: A strong sustainability-based view of firm. *Sustainable Production and Consumption*, 18, 1–18. <https://doi.org/10.1016/j.spc.2018.10.004>
- Palm, J., Södergren, K., & Bocken, N. (2019). The Role of Cities in the Sharing Economy: Exploring Modes of Governance in Urban Sharing Practices. *Energies* (19961073), 12(24), 4737–4737. <https://doi.org/10.3390/en12244737>

- Roggema, R., Vermeend, T., & Dobbelsteen, A. v. d. (2012). Incremental Change, Transition or Transformation? Optimising Change Pathways for Climate Adaptation in Spatial Planning. *Sustainability*, 4(10), 2525-2549. <https://doi.org/10.3390/su4102525>
- Schröder, P., Vergragt, P., Brown, H. S., Dendler, L., Gorenflo, N., Matus, K., Quist, J., Rupperecht, C. D. D., Tukker, A., & Wennersten, R. (2019). Advancing sustainable consumption and production in cities - A transdisciplinary research and stakeholder engagement framework to address consumption-based emissions and impacts. *Journal of Cleaner Production*, 213, 114-125. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.12.050>
- SKR. (2017). *Kommungruppsindelning 2017: Översiktstabell och lista på indelning 2017*. Hämtad 2020-05-25 från <https://skr.se/tjanster/kommunerochregioner/faktakommunerochregioner/kommungruppsindelning.2051.html>
- Svenskt Näringsliv. (2020). *Fakta om löner och arbetstider 2020*. Hämtad 2020-05-25 från https://www.svensktnaringsliv.se/fragor/fakta-om-loner-och-arbetstid/fakta-om-loner-och-arbetstider-2020_775007.html
- Söderholm, P. (2012). *Ett mål flera medel?: styrmedelskombinationer i klimatpolitiken*. Naturvårdsverket. Hämtad 2020-05-25 från <http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6491-4.pdf>
- UNDP. (2016). *Ett nytt sätt att se de Globala målen: En tårta*. Hämtad 2020-05-25 från <https://www.globalamalen.se/ett-nytt-satt-att-se-de-globala-malen-som-en-tarta/>
- van der Heijden, J., Patterson, J., Juhola, S., & Wolfram, M. (2019). Special section: advancing the role of cities in climate governance - promise, limits, politics. *Journal of Environmental Planning & Management*, 62(3), 365-373. <https://doi.org/10.1080/09640568.2018.1513832>
- Vergragt, P. J., Dendler, L., de Jong, M., & Matus, K. (2016, 10/15/October 2016). Transitions to sustainable consumption and production in cities [Article]. *Journal of Cleaner Production*, 134(Part A), 1-12. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.05.050>
- Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. Hämtad 2020-05-25 från <https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2017-08-29-god-forskningssed.html>
- Wolff, F., Schönherr, N., & Heyen, D. A. (2017). Effects and success factors of sustainable consumption policy instruments: a comparative assessment across Europe. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 19(4), 457. <http://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=edo&AN=ejs43119658&site=eds-live&scope=site>
- WWF. (2018). *Living Planet Report - 2018: Aiming Higher*. Grooten, M. and Almond, R.E.A.(Ed.). WWF, Gland, Switzerland. Hämtad 2020-05-25 från <https://www.wwf.se/dokument/living-planet-report-2018-aiming-higher/>
- Zvolaska, L., Lehner, M., Voytenko Palgan, Y., Mont, O., & Plepys, A. (2019). *Urban sharing in smart cities: the cases of Berlin and London*. *Local Environment*, 24(7), 628-645. <https://doi.org/10.1080/13549839.2018.1463978>

Bilaga 1: Intervjuunderlag, intervjukluster 1

Intervjukluster 1: intervjuunderlag inför semistrukturerade intervjuer med utvalda tjänstepersoner vid svenska kommuner.

Inledande presentation och information

Introduktionsfrågor

1. Kan du ge en kort övergripande bild av hur ni på kommunen arbetar med miljöfrågor?
 - a. Vilket dokument skulle du säga är mest drivande i frågor kring minskad miljöpåverkan från konsumtion i hela det geografiska området?
 - b. Vilka på kommunen involveras och arbetar/ansvarar för att detta arbete ska fortgå?
2. *Vid behov:* Hur ser företagsbilden ut i er kommun?
 - c. Samlar ni in några uppgifter från näringslivet angående deras miljö- och klimatpåverkan?

Huvudfrågor

2. På vilka sätt samarbetar eller samverkar ni med det lokalt näringsliv i syfte att främja hållbar konsumtion? (Eller har gjort?).
 - a. Vilken roll har kommunen tagit i det sammanhanget?
 - b. Var kom initiativet från och hur har det finansierats?
3. Finns det något som kommunen gör eller har gjort för att stödja eller stimulera lokalt näringsliv med ändamålet om en mer hållbar konsumtion?
 - a. Vilken roll har kommunen tagit i det sammanhanget?
 - b. Var kom initiativet från och hur har det finansierats?
4. Har ni gjort något för att påverka den lokala näringslivsbilden (nuvarande och framtida) med ändamålet att främja utvecklingen mot en mer hållbar konsumtion?
5. Har ni blivit kontaktade eller snappat upp något miljöfrämjande initiativ från invånare eller lokalt näringsliv som ni sedan stöttat eller drivit vidare själva/i samarbete med dem?
 - a. Hur ser era förutsättningar ut för att kunna uppmuntra och arbeta på detta sätt?
6. Vilka är de främsta hindren eller utmaningarna för att kommunen ska kunna fortsätta, få effekt av eller utveckla arbetet gentemot det lokala näringslivet för att främja en hållbar konsumtion?
7. Finns det några särskilda framgångsfaktorer ni uppmärksammat i era tidigare projekt/initiativ?

Avslut och vidare kontakt

Bilaga 2: Intervjuunderlag, intervjukluster 2

Intervjukluster 2: intervjuunderlag* inför semistrukturerade intervjuer med utvalda tjänstepersoner vid Lunds kommun och hel- eller delägda bolag.

Inledande presentation och information

Frågor

1. Kan du ge en kort övergripande bild över hur du och ni på X arbetar gentemot lokalt näringsliv?
 - a. Vilket dokument lutar ni er mest mot i ert arbete?
 - b. Vilka samarbetar ni internt med?
 - c. Vilka skulle ni vilja samarbeta mer med för att avancera arbetet?
 - d. Berör ert arbete i någon grad eller integreras miljöfrågor och hållbar konsumtion?
2. På vilka sätt samverkar ni med eller påverkar ni det lokala näringslivet i syfte att främja hållbar konsumtion?
 - a. Vilken roll har ni tagit i det sammanhanget?
 - b. Var kom initiativet från och hur har det finansierats?
3. Har ni blivit kontaktade eller snappat upp något miljöfrämjande initiativ från invånare eller lokalt näringsliv som ni sedan stöttat eller drivit vidare själva/i samarbete med dem?
 - a. Hur ser era förutsättningar ut för att kunna arbeta på detta sätt?
4. Vilka är de främsta hindren eller utmaningarna för att kommunen ska kunna fortsätta, få effekt av eller utveckla arbetet gentemot det lokala näringslivet för att främja en hållbar konsumtion?
5. Finns det några särskilda framgångsfaktorer ni uppmärksammat i era tidigare projekt/initiativ?
6. Hur tänker du att arbetet kan utvecklas?

Avslut och vidare kontakt

* Intervjuerna färgades av den specifika tjänstens eller enhetens fokus, förutsättningar och kontext vilket medför att intervjuunderlaget inte speglar intervjuerna i samma grad som intervjuunderlaget gör för intervjukluster 1.

Bilaga 3: Fallstudieobjektsbeskrivning

Med sina 120.000 invånare (SCB, 2018) räknas Lunds kommun som en större kommun, kategori: B3 (SKR, 2017). Kommunorganisationen har ett politiskt beslutat målprogram för ekologisk hållbarhet LundaEko II 2014-2020, men ett nytt förslag med målsättningar till 2030 är under beredning för att gå ut på remiss. Bägge versionerna av LundaEko lyfter hållbar konsumtion som ett prioriterat område och målsättningarna därinom kräver engagemang från invånare, företag och andra externa aktörer. I beredningen av remissversionen av det nya målprogrammet diskuteras ett förslag om ett nytt delmål som berör affärsmodeller och näringsliv för en mer hållbar konsumtion och produktion - och gör det högaktuellt för Lunds kommun att klargöra vilken roll kommunen har för att bidra till att målet kan uppfyllas (Poussart, personlig kommunikation, 10 januari 2020).

Översiktligt ser Lunds kommuns organisation ut som följer: under Kommunstyrelse och Kommunfullmäktige finns den centrala enheten Kommunkontoret, men där under finns också tio förvaltningar, tolv bolag med ett antal dotterbolag och två kommunförbund. Den första januari 2020 gick kommunorganisationen igenom en omorganisering som innebar att en ny avdelning på Kommunkontoret *Avdelningen för hållbar tillväxt* sammansattes. I praktiken innebar omorganisationen att det strategiska arbetet med social och ekologisk hållbarhet sammanfördes och blev till *Hållbarhetsenheten* och att deras arbete på ett tydligare sätt får koppling till kommunens arbete med näringslivsutveckling eftersom även *Näringslivsenheten*, innovationsprojektet *Future by Lund* och samhällsplaneringsprojektet *Brunnhögskontoret* blev placerade på samma plats i organisationsträdet.

Intervjuade tjänstepersoner i studien var placerade enligt kursiverat:

Kommunkontoret (med två avdelningar)

Hållbar tillväxt (avdelning med fyra funktioner)

Hållbarhetsenheten (inkl. EKR)

Näringslivsenheten

Future by Lund

Förvaltning (10 st)

Renhållningsverket

Bolag (12 st)

Krafringen AB (82,4 % ägt av Lunds kommun)

Lunds Kommuns Fastighets AB (100 % ägt av Lunds kommun)

Kommunens miljöarbete leds utifrån ett övergripande strategiskt program, LundaEko, till vilken flera planer, strategier och handlingsplaner relaterar. Därtill finns ett miljöledningssystem samt utsedda miljösamordnare och miljöombud ute i organisationens alla delar. Rådande miljöprogram LundaEko II 2014-2020 (rev. 2017) och kommunens senaste miljöredovisning: Miljöredovisning 2019 finns publicerade på kommunens hemsida (www.lund.se/lundaeko). Allt arbete som sker redovisas emellertid inte i dessa dokument, t.ex. flera projekt och hur arbetet yttrar sig på detaljnivå i verksamheterna.

Referenser i bilaga 3:

SCB. (2018). *Kommunfakta: Lund*. Hämtad 2020-05-25 från https://www.h5.scb.se/kommunfakta/k_frame.htm

SKR. (2017). *Kommungruppsindelning 2017: Översiktstabell och lista på indelning 2017*. Hämtad 2020-05-25 från <https://skr.se/tjanster/kommunerochregioner/faktakommunerochregioner/kommungruppsindelning.2051.html>

LUNDS
UNIVERSITET

WWW.CEC.LU.SE
WWW.LU.SE

Lunds universitet

Miljövetenskaplig utbildning
Centrum för miljö- och
klimatforskning
Ekologihuset
223 62 Lund